

İSVEÇ İDARE HUKUKU

Dr. Müslüm AKINCI*

ÖZET

Çağdaş İsveç idare hukuku Kıta Avrupası (Fransız ve Alman) hukuk sistemlerinin temelleri üzerine yapılanmıştır. Kamu hukukunun kökenleri 17. yy. başlarına kadar uzanır. İsveç anayasal monarşili üniter bir siyasal siteme sahiptir. Yasama organı tek meclisli olup, parlamenter bir yönetim modeli geçerlidir.

Düşünce ve ifade özgürlüğü demokratik yaşamın temelini oluşturmaktadır. Bütün yurttaşların siyasal, dinsel, kültürel veya öteki ilişkilerinde kimliklerini açığa vurmaya zorlanmaya karşı koruma sağlanmaktadır. Kamu hizmeti hem merkez, hem de yerel yönetimler tarafından sağlanır. Yerel yönetimler, kamu idaresinin %70'ine karşılık gelir. Merkez yönetimi dış politika, savunma, adalet ve sosyal güvenlik hizmetlerini sunarken; yerel yönetimler sosyal yardım, eğitim, sağlık hizmeti ve kamu sağlığı gibi yerel ve genel ihtiyaçların karşılanmasına çalışır. İdari otoritelerin ve kamu görevlilerinin konumu öteki ülkelere oranla daha bağımsızdır. Kamu görevlilerinin ücret ve çalışma koşulları büyük ölçüde iş hukuku hükümlerine göre yürütülür.. İsveç sosyal refah ve sosyal hakların hukuksal düzenlemesi konusunda önde gelen ülkelerin arasında yer alır. İdari yargı, idarenin işlemlerine karşı yapılan başvuruları ele alır. Üç katmanlı idari yargı, idari işlemlerin "hukuka" ve akla uygunluğu"nu denetler. Son yıllarda İsveç hukuk düzeni Avrupa ile uyum sürecinde yapısal önemli değişiklikler geçirmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: anayasal monarşi, şeffaflık, sosyal refah devleti, kamu denetçisi, kamu görevlisi, ayrımcılık yasağı

SWEDISH ADMINISTRATIVE LAW

ABSTRACT

Modern Swedish administrative law has been constructed on the basis of dominating continental (French and German) legal system. The origins of (modern) public law go back to early years of the 17th century. Sweden is a

* Kocaeli Üniversitesi, Hukuk Fakültesi İdare Hukuku ABD Öğretim Üyesi.

unitary state with a constitutional monarchy. It has a unicameral legislature and the system of government is parliamentary.

All citizens are protected in their relations with the public administration against all coercion to divulge an opinion in any political, religious, cultural or other similar connection. Public administration is carried out not only by the State but also by municipal authorities. Municipal self-government embraces over 70% of public administration. The state administers mainly foreign policy, defence, the judicial system and the social security system. The local governments are responsible for not only their own economy and utilities but also, social assistance, the entire school system, the medical care and public health. Public authorities and civil servants in Sweden have a more independent position than in other countries. Salaries and conditions of employment for public servants have been largely governed by labor law. Sweden is regarded as a leading country in the field of social welfare policy and social legislature. The task of the administrative courts is to hear appeals against the decision of the administrative authorities. Three levels of administrative court are entitled to judicial review of the “legality” and “reasonableness” of administrative acts. Today the Swedish legal system is going through a number of major changes as a direct consequence of the establishment of closer links with Europe.

KEY WORDS: constitutional monarchy, transparency, social welfare state, ombudsman, public servants, non-discrimination

1. Anayasal Yapı

İsveç anayasal monarşiye dayalı üniter bir devlettir. Bir yandan temsili parlamenter rejim, diğer yandan giderek güçlenen yerel yönetim yapılanması ile ‘halk iktidarı’ pratikleri bakımından dikkate değer özellikler taşımaktadır.

İsveç’te bugün yürürlükte olan anayasal demokrasi yapılanması otokratik bir yapıdan, meşruti monarşiye geçiş süreciyle olmuştur.¹ XIV. yy’dan bu yana Kralın mutlak iktidarına son verilmiş, yazılı bir anayasa ile yetkiler sınırlandırıldığı gibi başka makam ve kişilerle de kullanılmaya başlanmıştır.

¹ **Petersson, Olof – Beyme, Klaus von – Karvonen, Lauri – Nedelmann, Birgitta – Smith, Eivind** (1999), **Democracy the Swedish Way**, Stockholm: SNS Förlag, s. 53 vd.

Kralın yetkileri ne tek başına verasete, ne geleneklere ne de Tanrı'nın lütfuna dayanıyor.²

XVII. yy'ın başlarından itibaren hukuk, siyaset ve ticaret alanında kıt'a Avrupası'ndan yoğun biçimde etkilenme sözkonusudur. Büyük monarklardan Gustavus Adolphus ve Christina tahtta olduğu dönemlerde, iyi eğitilmiş elitlerden yararlanmışlardır. Bu dönemlerde monark ile parlamentonun karşılıklı işbirliği ve işbölümüne dayalı bir anayasal metinde mutabık kalınmıştır. 1860'larda bazı siyasi ve askeri kriz ertelerinde Fransa'nın baskısı ve yönlendirmesiyle mutlak monarşiye geçilmiştir.³ 1720'de Büyük Kuzey Savaşı'ndan sonra yazılan yeni anayasada parlamentonun yapısı güçlendirilmiştir. Fakat yeni anayasa bir kaos riski olarak görülmüş, erkler ayrılığına geçilmiştir.⁴ Napolyon döneminde 1809'da yeni bir anayasa yapılmıştır. Bu anayasa da siyasi bir krizin ürünüdür. Fransız deneyimiyle güçlü iktidar ve ülkenin birliği - dirliği için merkez yönetime ağırlık veren bir düzene geçilmiştir. Kraliyet genel idari ve temsili makam olarak yerini almıştır. Farklı gruplara mensup olanların, farklı ayrıcalıkları bulunuyordu. Asalet bazı vergi ayrıcalıkları sağladığı gibi, mülkiyetin bazı kısımlarından sadece o sınıfın yararlanmasına olanak veriyordu. Sanayi, ticaret ve üretim sıkı bir hukuksal rejime tabiydi. Burjuva sınıfının geniş hakları vardı. Üretimde kalite güvencesi ve aşırı üretimden sakınmaya yönelik kurullar getirilmişti. İdareye toplumsal yaşamın pek çok alanını düzenleme yetkisi verilmişti.

Normatif yapı son derece karmaşık ve katıydı. İdari etkinliklerden doğan uyuşmazlıklar kolejiyal esaslara göre kurulmuş olan değişik kurullar aracılığıyla karara bağlanıyordu. XVII. yy'da kararlar bir dizi görüşmeden sonra alınmaktaydı. Başlıca kurullar Şansölye, Kraliyet Yargı Kurulu, Harp İdaresi, Amirallik, Tecim Kurulu, Madencilik Kurulu'dur. Bu dönemde her bir il'de (bölge) güçlü bir idari kurul veya bölge idaresi (*länsstyrelse*) kurulmuştur. Bu idareler pek çok bakımdan Yüksek Mahkeme'ye benzemektedir.

² İsveç halkı, bu çağda Krallık makamının varlığını ve gerekliliğini zaman zaman tartışıyorlarsa da, cumhurbaşkanlığı gibi ayrı bir örgüt kurduklarında nasıl olsa buna daha büyük bir bütçe ayıracaklarına; hem geleneklerine olan bağlılıklarının bir göstergesi, hem de rasyonel bir tercih nedeniyle şimdilik bu makamın devamını yeğliyorlar.

³ **Jägerskiöld**, Stig (1988), "*CH.3. Administrative Law*", **An Introduction to Swedish Law** (Ed. By. Stig Strömholm), Stockholm: NORSTEDTS, s.79 vd.

⁴ **Nyman**, Olle, (1976), "*Constitutional Law – Social Research and Jurisprudence*", **Acta Universitatis Upsaliensis 500 Years**, Uppsala: Faculty of Law, s.181

XVIII. yy'da adli yargıya paralel biçimde pek çok idari yargı teşkilatı kurulmuştur. Malî mahkeme, eklektik mahkeme, postacılık, gümrük, zanaat, madencilik ve sanayi; üniversite öğretim üyeleri ve öğrencileri için özel yetkili mahkemeler bunların başlıcalarıdır. Adli yargı yerlerinin idari yargı ile aynı konuda karar vermesi yasaklanmıştır. İdari bir işlemde menfaati zarar gören kişinin üst idari mercilere ve Kraliyete başvurma (itiraz etme) hakkı vardı. Üst mercinin idari işlemleri iptal etme veya değiştirme yetkisi vardı.

İsveç hukuk sisteminin büyük bir kısmı Aydınlanma Dönemi'nin ürünüdür. Bu dönemde kabul edilen yasal düzenlemeler hukuk güvenliği konusunda önemli kazanımlar getirmiştir. Bunlar arasında ilk dikkati çeken kamu görevlilerinin kadro güvenceleridir. Hukuk güvenliği memurlara olduğu kadar, bir bütün olarak idareye ve yurttaşlara da verilmiştir. XVIII. yy'da kabul edilip 1809 Anayasası'na (36.m) da geçirilmiş olan bu ilkeye göre, kamu görevlilerinin idare tarafından keyfi biçimde azledilemeyeceği kabul edilmiştir. Özellikle yargıçlar ve üst düzey kamu görevlileri için bu güvence daha belirgin biçimde sağlanmıştır. Kamu görevlileri bir hüküm giymediği sürece ücret ve diğer özlük haklarından yoksun bırakılamaz. Özellikle yargıçların yürütme erkinden etkilenmeden bağımsızlık ve tarafsızlık içinde görev ifa edebilmesi için bu güvence anayasaya da eklenmiştir. Kamu görevlisi olarak atanma ve terfi koşulları da sıkı düzenlemelere tabi tutulmuştur. Özellikle terfi objektif koşullara bağlanmıştır. Kamu görevlilerinin terfiinde siyasi veya ekonomik ya da kişisel özellikler değil, mesleğindeki yetkinlik göz önünde tutulmaktadır. Beri yandan görevden azledilmezlik, yetkide sorumluluğa karşılık gelmektedir. Kamu görevlisinin ihmal içeren bir tutumu bile sorumluluk nedeni olarak görülmektedir. Görevi kötüye kullanma durumunda ceza kovuşturmasının önü açılmıştır. Ceza sorumluluğunun aynı zamanda tazminat sorumluluğu doğuracağı kabul edilmiştir.⁵

1809 devriminden sonra parlamentoya idareyi kendi adına denetleyebileceği üst düzeyli bir kamu görevlisini atama yetkisi verilmiştir. Buradan ünlü ombudsmanlık kurumu doğmuştur. Aynı zamanda yargı idaresini de denetleyen ombudsman, geniş araştırma yetkisiyle zamanla güçlenerek bütün dünyaya esin kaynağı olmayı başarmıştır.

Günışığında yönetim ya da şeffaf idare, temellerini XVIII. yy'da bulur. 1766 tarihli Basın Özgürlüğü Yasası'nda her İsveç yurttaşının kamusal belgelere ve bilgiye erişim hakkının olduğu kabul edilmiştir. Bunun istisnası Sır Kanunu'nda belirtilmiştir. Burada diplomasi, savunma, kamu girişimi, tıbbi

⁵ **Bramstang**, Nils (1989), *"The Legal System of Sweden"*, **Modern Legal Systems Cyclopedia**, (Gen.Ed. Kenneth Robert Redden), New York: William S. Hein & CO Law Publishing, 4.200.10.

tedavi, özel yaşam alanı gibi konular “sır” olarak değerlendirilmiştir. Bunun dışında kural olarak kamunun elinde bulunan her bilginin kamu ile paylaşımı (ya da paylaşımına açık tutulması) gereği kabul edilmiştir. Bu konuda başvurusu reddedilen kişiye üst mercilere ve idari yargı yerine itiraz hakkı da tanınmıştır.

Fransız Devrimi ve sonrasında gelişen liberalizmin etkileriyle İsveç idare hukukunda kırılmalar başlamıştır. Bu dönemlerde pek çok ayrıcalık kaldırılmıştır. 1866’da parlamentonun yapısı değiştirilerek serbest seçimlere geçilmiştir. Çağdaş anlamda yerel yönetimlerin ilk temelleri de bu dönemde atılmıştır. Liberalizmin doruğunda devletin aktif görevleri görece azaltılmıştır. Bu yüzden idareye çok fazla başvuru ihtiyacı olmadığından, yargının işyükü de son yüzyıldaki kadar değildir. Vergiler çok düşük tutuluyordu. Bırakınız yapsınlar/geçsinler ilkesi sosyal politikanın baskın niteliğini oluşturuyordu. İdari usul ve idari denetim konuları üzerinde çok fazla durulmuyordu. Ombudsman sadece mahkemeler ve yargıçlarla ilgileniyordu. Pek çok idari işlem hakkında üst mercie (genelde valilik) itiraz edildikten sonra yargıya başvurulabiliyordu. İdare hukuku öğretisi devlet yönergelerinin (yönetmelik, genelge, emirname şeklindeki idarenin genel düzenleyici işlemleri) yorumuna odaklanıyordu. Bu dönemde pek çok idari otoritenin yapısında belirgin değişiklikler yapılırken, adli yargı düzeninin yargı yetkisi de genişletilmiştir. Daha önceleri idari otoritelerin veya idare mahkemelerinin baktığı uyuşmazlıklar, adli mahkemelerin yetkisine dahil edilmiştir. 1850’den sonra kamu görevlilerinin ücret ve tazminat/ceza sorumluluğuna ilişkin davalar adli yargı yerince görülmeye başlanmıştır. Bu bir anlamda yurttaşla idare arasındaki sözleşme benzeri bir ilişkiyle tanımlanıyordu.⁶

İdarenin sorumluluğu ve faaliyet alanı genişledikçe durum değişmeye başladı. Yeni bir ekonomi ve sanayi politikası, yüksek düzeyli bir refah düzeni, çağdaş bir yerel yönetim yapılanması ve vergilendirmedeki hızlı değişim etkili bir idari teşkilatın kurulmasını zorunlu kıldı. Yeni yapılanma, yeni bir denetim anlayışını da getirdi. Artık daha ayrıntılı normatif düzenlemelere ihtiyaç duyuluyordu.

XIX. yy’da Kıta Avrupası’nın ve özellikle Fransız Danıştay’ının içtihat kültürü yakından incelenmiş ve izlenmiştir. İzleyen süreçte Alman hukuk kültürü de yakın takibe alınmıştır. Almanya ve Fransa’ya giden İsveçli hukukçular sadece özel hukuk değil, aynı zamanda kamu hukuku ile de yakından ilgilenmişlerdir. Georg Meyer, Laband ve Otto Mayer İsveç’te bilinir olmuş; keza Fransız idare hukukçularından Hauriou, Barthélemy ve Jéze’nin de artık adından sık sık söz edilmiştir. Bu dönemde yeni hukuk kavram ve kurumları literatüre girmiştir.

⁶ Jägerskiöld, 1988, 85

Kıta Avrupası'nın etkisiyle idari yargılama hukukunda da önemli yenilikler yaşanmıştır. Fransa tipi bir Danıştay modeli İsveç'in dikkatini çekmiştir. 1840-1860 yıllarında Fransız modeli esas alınarak *Conseil d'État* benzeri bir mahkeme (*Regeringsrätten*)'nin kurulması yönünde çalışmalara başlanmıştır.

1.1. Normatif Kurumlar

İsveç XIV. yy'ın ortalarından beri yazılı anayasaya sahip bulunmaktadır. Ancak tek bir anayasa metni değil, anayasal değere sahip dört normatif kurum bulunmaktadır: Basın Özgürlüğü Yasası (*Tryckfrihetsförordningen*, TF), İfade Özgürlüğü Yasası (*Yttrandefrihetsgrundlag*, YGL), Devlet Teşkilat Yasası (*Regeringsformen*, RF), ve Veraset Yasası (*Successionsförordningen*, SO). Sonuncusu sadece Kraliyetin hakları ile ilgili iken, geriye kalan üçü önemli temel hak ve özgürlükleri güvencelemektedir.⁷

1810 tarihli Halefiyet (Veraset) Yasası *Bernadotte* Ailesi'nin İsveç krallığındaki haklarını ve veraset konularını düzenler.⁸ Yasa'da tanımlanan Kral ya da Kraliçe devletin başıdır. Yasa'da kendisine verilmiş olan bazı yetkiler geleneklerle kullanılmaktadır. 1974 tarihli RF değişikliğiyle Kralın neredeyse bütün siyasi yetkilerine son verilmiştir. Şu sıralar kraliyet sadece devlet protokolünde sembolik bir temsiliyet makamı durumundadır. Tabii uluslararası hukuktan doğan geleneksel yetkilerin de krallığın uhdesinde kaldığını söylemek gerekir.⁹

Devlet Teşkilat Yasası (RF)¹⁰ çağdaş bir normdur. 1809 tarihli Yasa, 1974'de yapılan köklü değişikliklerle günün ihtiyaçlarına uyarlanmıştır. RF, devlet örgütlenmesinden çok yönetim düzeninin genel ilkelerini ve temel özgürlükleri düzenlemektedir.

⁷ **Vogel**, Hans-Henrich, (2000), "*Sources of Swedish Law*", **Swedish Law in the New Millennium**, (By. M. Bogdan), Stockholm: Norstedts Juridik, s.65 vd.

⁸ Bu Yasa'da, 1979'da yapılan değişiklikle Kralın kız ve erkek çocukları arasında haklarda eşitlik kabul edilmiştir.

⁹ **Regnemalm**, Hans, (1991), **Administrative Justice in Sweden**, Stockholm: Juristförlaget, s.12

¹⁰ Teşkilatı Esasiye, ya da *the Instrument of Government*

Aslında geçmişi 1977'nin başlarına uzanan 1949 tarihli Basın Özgürlüğü Yasası (TF)¹¹ yazılı basın kurumu ile ilgili konuları ayrıntılı biçimde düzenler. Hür bir basın, özgürlükçü bir toplumun temeli olarak algılanır. Basın özgürlüğü İsveç demokrasisinin ve toplumsal yaşamın temelidir. Halkın haber alma hakkının bir uzantısı olarak bilgi ve belgelere erişim hakkı da bu kapsamda güvence altına alınmıştır.¹²

Bunların dışında Parlamento Kanunu (*Riksdagsordningen*), Parlamento'nun teşkilatlanması ve çalışmaları ile ilgili konuları düzenlemektedir. Bu yasa da diğerleri gibi önemi nedeniyle ancak nitelikli çoğunlukla değiştirilebilir.

1.2. Halk İktidarının Anayasal Temelleri

İsveç Anayasası “halk egemenliği” ilkesine dayanır. “Bütün kamusal yetkinin kaynağı halktır” (RF Böl. I, m.1) deyimini bunun açık kanıtıdır.¹³ Ancak bu, yetkinin doğrudan halk tarafından kullanılacağı anlamına gelmez. Danışsal nitelikteki referandumlara zaman zaman başvurulmakla birlikte bu, “ortak bir ruh halini” yansıtmaktadır. İsveç demokrasisi düşünce ve ifade özgürlüğü ile serbest, genel ve eşit oy esasına dayalı temsili parlamenter bir rejime sahiptir. Halk, egemenlik yetkisini seçmiş olduğu temsilcileri aracılığıyla meşru araç ve yöntemlerle kullanır.¹⁴

Düşünce özgürlüğü RF 2. Bölüm’de güvence altına alınmıştır. Basın özgürlüğü ve kamusal belgelere erişim hakkı (bilgi edinme hakkı) bu özgürlüğün bir tamamlayıcı parçası ve uygulama aracı olarak görülür. Anayasadaki bu düzenlemeler düşüncenin özgürce biçimleniş ve aktarılış koşullarının iyileştirilmesini de güvenceler.

RF 3. Bölüm’de “genel ve eşit oy ilkesi” düzenlenir. Orantılılık esasına dayalı, her oy’un eşit ağırlıkta kabul edildiği bir sistem öngörülmektedir. Eşit ve genel oy ilkesi aynı zamanda yerel ve bölgesel seçimlerde de geçerlidir.¹⁵

¹¹ 1949:105

¹² http://www.sweden.se/templates/cs/FactSheet_16127.aspx

¹³ Regnemalm, 1991,14

¹⁴ Cameron, Iain, (1997), “Sweden”, **European Civil Liberties and the European Convention on Human Rights**, Netherlands: Kluwer International, s.218

¹⁵ İsveç’te genel oy ilkesi 1921’de kabul edilmiştir. 1909 tarihli seçim yasası yalnızca erkek seçmenlere oy hakkı tanırken, 1921’de bu hak kadınlara da tanınmıştır. II. Dünya Savaşı’ndan sonra “demokrasi” İsveç yönetiminin baskın karakterini oluşturur. 1951’de de inanç özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Yeni

Temsili demokrasinin birincil düzeyde kurumu parlamento (*Riksdag*)'dur. Yerel ve bölgesel düzeyde ise halk yine kendi seçtiği kurullarla temsil edilir. Parlamantonun çalışmaları RF Böl.3 ve 4'de ayrıntılı biçimde düzenlenmiş durumdadır. Kaynağını Anayasa'dan almayan hiçbir devletsel yetki kullanılamaz. Anayasayla tanımlanmış olan bu yetkinin kapsam ve kullanım biçimini Parlamento belirler. İsveç Anayasası korporatif yönetim modelini reddeder. Sendika veya iyi derecede örgütlenmiş çıkar grupları ekonomik ya da sosyal pek çok konuda etkili olmakla birlikte, bunlar yapılanma ve işleyiş yönünden sınırlı yetkilere sahiptirler. Ancak kamusal yaşamın etkili aktörleri olan bu türden örgütler "kamusal yetki" kullanamazlar. Siyasal partiler, demokratik yaşamın temel öğelerinden sayılır.¹⁶

Parlamento, hükümetin kaynağı ve denetim organıdır. Siyasal iktidar aynı zamanda parlamentoya karşı sorumludur. Kraliyetin hükümetle ilişkileri geleneklere göre yürütülmektedir. Parlamento'da 349 üyenin çoğunluğu (175 milletvekili) Meclis Başkanı'nın önergesi doğrultusunda oy kullandığı takdirde Başbakan hükümeti kurmakla görevlendirilmiş olur. O da kabineyi oluşturur. Kabinede görev alan bakanlar normalde parti kimliğiyle görevini yerine getirirler. Bakanlar görevi süresince Parlametodaki görüşmelere katılabilir fakat oy kullanamazlar. Bir bakan başbakan tarafından veya parlamentoca (güvensizlik oyu ile) görevinden alınabilir. Başbakanın talebi üzerine parlamento başkanı istifasını kabul eder.¹⁷

tarihli RF 1. maddesinde İsveç demokrasisinin düşüncenin serbest ifadesi üzerine kurulduğu, genel ve eşit oy ilkesinin kabul edildiği belirtilmektedir. Düşünce özgürlüğünün kullanımı 1949 tarihli Basın Özgürlüğü Yasası ile 1991 tarihli İfade Özgürlüğü Yasası'nda tanımlanıp güvencelenmiştir. İfade özgürlüğünün her türden iletişim aracılığıyla kullanılabilmesi kabul edilmektedir. Öte yandan Anayasal reformların sürekli bir dinamizmle devam ettiğini de belirtmek gerekir. 1976 ve 1979 reformları ile RF'de yapılan değişikliklerle temel hak ve özgürlükler daha güvenceli duruma getirilmiş; 1994 değişikliği ile AB'ne katılım olanağı sağlanmıştır. Bkz. www.sweden.se "The Swedish System of Government", erişim tarihi 10.10.2008

¹⁶ Bull, Thomas, (1999), "Constitutional Issues in Sweden" 5 **European Public Law**, Kluwer Law International, s.210

¹⁷ Hükümet çekildiğinde parlamento başkanı parti liderleri ve üç grup başkanı ile görüşür ve bir aday önerir. Parlamento genel kurulunda üyelerin yarısından çoğunun oyu ile bir öneri kabul edilirse önerilen adaya hükümeti kurma görevi verilir.

Yerel yönetimler demokratik yaşamın yerel düzeydeki en önemli kurumları olarak anayasada yerini almışlardır. RF Böl.1, m.7'ye göre belediyeler ile (bölge) il idarelerinde kararların “seçilmiş kurullar” aracılığıyla alınması esastır. Halk, bölge ve belediye meclislerinin üyelerini seçer, temsilciler de kendini seçen halk adına karar yetkisini kullanırlar. Benzer bir temsil yöntemi devlet kiliseleri bakımından da geçerlidir, fakat burada biraz karmaşık bir düzenleme söz konusudur.

Hukukun üstünlüğü (*État de droit*) ilkesi yerel yönetimlerde olduğu kadar merkez yönetiminde ve parlamento faaliyetlerinde ana motivasyon kaynağıdır. Riksdag yasa yapmasına ve dilediği yasaı değiştirebilmesine karşın, yasama faaliyetlerinde hep bu ilkeyi göz önünde bulundurur. Bir yasa yürürlükte olduğu sürece bu yasama, yürütme ve yargıyı bağlar. Kamusal yaşamda dikkate alınması zorunlu görülen bir diğer ilke ise “nesnellik ilkesi” (*objectivité*)’dir. Buna göre yargı yerleri ve kamu idareleri bütün etkinliklerinde hukukun önünde eşitlik ilkesine uygun davranmak, nesnellik ve tarafsızlık (*rättvisa*) içinde muamelede bulunmak zorundadır. Eşitlik fikri toplumun tabanına kadar yayılmış, içinde son derece duyarlılıklar barındıran bir konudur.¹⁸ Bireylere eşitsiz davranmak söyle dursun, eşitsizlik hissi yaratacak şekilde davranmak bile hak arama mekanizmalarını harekete geçirmeye yetmektedir.

1.3. Kuvvetler Ayrılığından İşlevler Ayrılığı ve İşbölümüne

İsveç hukuk geleneğinde 1809 tarihli RF, Montesquieu’nun öğretisinden esinlenerek erkler ayrılığını kabul etmiş; 1974 tarihli yeni RF’de bu işbölümü’ne dönüşmüştür. Yeni Anayasa’da karşılıklı denge ve denetime dayalı bir işlev farklılaşması önplana çıkarılmıştır. Ancak zaman zaman işlevler ayrılığının bir çeşit “güç oyununa” dönüştüğüne de tanık olunmaktadır.¹⁹

349 üyeli Riksdag’nın esas olarak dört işlevi bulunmaktadır: Yasa çıkarmak, vergi koymak, kamu harcamalarına karar vermek ve hükümeti denetlemek. Uluslararası dış politikanın belirlenmesinde de parlamentonun rolü yadsınamaz. Uluslararası bir anlaşma imzalanacağı zaman, eğer bu anlaşma yürürlükteki mevzuata bir değişiklik getiriyorsa, anlaşma Parlamento’nun yetki alanına dâhil olan bir konuda ise o takdirde bu anlaşmanın yürürlüğe girmesi Parlamenteonun onayına bağlıdır.

¹⁸ **Carlson**, Laura, (2007), **Searching for Equality: Sex Discrimination, Parental Leave and the Swedish Model with Comparisons to EU, UK, and US Law**, Uppsala: Iustus, s.2 vd.

¹⁹ **Nergelius**, Joakim, (2000), “*Constitutional Law*”, **Swedish Law in the New Millennium**, (Ed. M. Bogdan), Stockholm: Norstedts Juridik, s.66

Hükümet bütün politik kararlarında parlamentoya karşı sorumludur. İdare, Parlamento'nun belirlediği sınırlar içinde faaliyetini yürütür. Yasama organı yürütmenin işlevsel alanını genişletebileceği gibi, daraltabilir de. Neredeyse önemli yasa tekliflerinin tümü hükümetten gelir. Bütçe konusunda da yasama organının öngörülleri doğrultusunda harcama yapılır. Yapılan harcamalar Riksdag tarafından yetkili organlar aracılığıyla denetlenir. RF Böl. 11'e göre yönetimin yapılmasında hükümet önemli yetkilere sahiptir. Siyasi iktidar aynı zamanda yargıç ataması ve idari otoritelere üye ataması gibi yetkiler de kullanır. Bakanların kolektif sorumluluğu bulunmaktadır.

2. İdare

“İdare” (*förvaltning*) kavramı geniş bir anlam içerir. Merkezi ya da yerel yönetimlerin uzantısı şeklindeki idari örgütler olduğu gibi, merkezden ya da yerel yönetimlerden bağımsız idari birimler de bulunmaktadır. Toplumsal değişim sürecine bağlı bir yenilenme sözkonusudur. RF'de adı geçen Adalet Şansölyesi ve Başsavcılık Makamı'nın yanı sıra merkezi idari otoriteler ve bölgesel idari birimler de faal idare olarak tanımlanmaktadır.²⁰ Hükümet devlet idaresinin (yürütmenin) hiyerarşik başı ve bazı durumlarda ilk ve son başvuru mercii olmasına karşın idari otorite olarak görülmemektedir. RF 11. Bölüm'de (6.m) devletsel idari otoritelerin hükümetin uzantısı oldukları belirtilmektedir (*Sveriges Riksbank* gibi doğrudan parlamento ile ilişkilendirilmiş idari organlar istisna). Üst'lük gereğince hükümet genel düzenleyici işlem yaparak alt idari birimlerin çalışmalarını düzenleyebilir. Yargı yerlerinden farklı olarak, idari birimler ilke olarak Hükümetin genel siyaseti ile uyumlu çalışmak zorundadır. Sadece normatif düzenlemelere uymakla kalmayıp aynı zamanda belli genel düzenleyici işlemlere de uygun iş görmeleri gerekmektedir.²¹ Ancak RF Böl.1, m.7'ye göre ne Parlamento ne de başka bir merci, kamu yetkisinin kullanımında idareye belli bir konu ile ilgili olarak (yasanın nasıl uygulanması gerektiği hakkında) emir ve talimat veremez. Bu ilke, karar vermeye yetkili siyasi kurullar için de geçerlidir. Böylece İsveç hukuk geleneğinde hukuk güvenliği bakımından duyarlı bir konumda olan idareye karar serbestisi tanınarak, onun sorumluluğu göğüsleyip özgüven kazanmasına olanak verilmektedir. Hükümet önel işlemlerin dışında genel düzenleyici işlem aracılığıyla idari işleyişi yönlendirebilir. Burada daha çok yurttaşların siyasi iktidar karşısında hak ve özgürlüklerinin zarar görmemesi amaçlanmaktadır. İdarenin kusuru, tazminat sorumluluğunu doğurur. Bu sorumluluk nedeniyle belli ölçüdeki karar özerkliği idarenin eylem ve işlemlerinde daha dikkatli davranmasına neden olmaktadır.

²⁰ Regnemalm, 1991, 20

²¹ Regnemalm, 1991, 26

2.1. İdari Örgütlenme

İsveç devlet idaresinin örgütsel yapısı ve işlev bölümü bazı özellikler taşır. Her şeyden önce siyasi karar mekanizması ile yürütme mekanizması arasındaki belirgin ayırım dikkati çeker. İşlevler ayrılığının ve işbölümünün yatay ve dikey boyutları vardır: Dikey işlevler ayrılığı gereğince, (İsveç tekçi bir devlet olmasına karşın) siyasa belirleyici ana organlar parlamento ve hükümet olmasına karşın, pek çok siyasi karar yerel düzeyde yürütülür. Bazıları da merkezin taşra uzantısı olarak bölge esasına göre ayrılmış il idare kurulları aracılığıyla yaşama geçirilir. Bu merkezi karar / âdemi merkezci uygulama ayrımı İsveç'te anayasal tarih ve siyasi pratiğin bir sonucudur.

Yatay boyutlara bakıldığında, alınan kararların uygulanmasında pek çok idari otorite görev üstlenir. Değişik isim ve nitelikteki idari otoriteler (*myndigheter, ämbetsverk styrelsen*) yasal sınırlar içinde kendilerine bırakılan alanda yetki kullanmaktadırlar. XVII. yy'da idari birimlerin önemli ölçüde bağımsızca iş gördükleri tarihsel bir sürecin mirası olarak bugün idarenin örgüt ve faaliyet yapılanması şekillenmiştir. İdari karar özerkliği hiyerarşik yapıyı merkez ve yerel yönetimlerin baskın karakterini oluşturur. Ancak zaman zaman bu özerkliğin de sorgulandığı görülmektedir.²² Zira hükümete karşı sorumlu olan ve faaliyet raporunu her yıl oraya sunan bir idari otoritenin tamamen serbest hareket ettiğini söylemek pratik gerçeklikle bağdaşmaz. Sorumluluk bağı az-çok bir sorgulama ve müdahale içerir.

Yönetim örgütlenmesi hiyerarşik bir özellik taşır. Yürütmenin merkezinde hükümet yer alır ve merkezi, bölgesel, yerel idareleri denetler. Ancak her idari örgüt yasanın tanıdığı sınırlar içinde faaliyetlerini yürütür. İdarenin karar özerkliği sorumluluğun da kendisine yüklenmesine neden olmuştur. Bu sorumluluk gerekli durumlarda kamu görevlisinin sırtına yıkılabilmektedir. Kabineden görevli bir Bakanın parlamentoya karşı sorumluluğu, hiyerarşik altın yaptığı işlemlerden sorumluluğu kapsamaz.²³ Kamu görevlisi, diğer ülkelerdekinin aksine, yukarıdan gelen emir ve talimatlara uyma konusunda biraz daha korumalı durumdadır. Görevde yetki kapasitesi ne kadar artarsa kamu görevlisi o ölçüde bağımsız hareket eder.

Yönetsel yapılanmada desantralizasyon eğilimi baskın gözükmektedir.²⁴

Parlamentoya karşı sorumluluğu olan ve bir bakıma onun uzantısı sayılan (İsveç Bankası, Sayıştay, Ombudsman gibi kuruluşlar hariç) idarenin

²² Wallman, 2005, 265

²³ Regnemalm, 1991, 53

²⁴ Gustafsson, 1983, 52

hiyerarşik üstü, hükümettir. Ülke yönetiminde birincil düzeyde söz sahibi olan hükümetin emri altındaki idari birimlere genel yönergeler çıkararak yön vermesi, genel siyaseti yönetmesi sözkonusudur. Merkez yönetimin pek çok konuda “nihai” karar yetkisi de bulunmaktadır. Örneğin belli makamlara bürokrat atanması, vatandaşlığa alınma ve çıkarılma kararları hükümetin yetkili birimlerince verilmektedir. Kabinede bütün kararlar haftada bir kez toplanan bakanlar kurulunca ortak alınmaktadır. Hükümet Merkezi (*Cabinet Office*), bürokraside sekretarya hizmetini yürütür. Kabine (*regeringen*)’de onüç bakan görev almaktadır. Her bir bakanlıkta aynı zamanda yatay bölünme vardır. Bu departmanların işi hükümetin aldığı kararların yürütümünü sağlamaktır. Bunlar idarenin önemli birimleri olmakla birlikte bağımsız idari otorite olarak adlandırılmamakta; hükümetin uzantısı olarak görülmektedir. Bazı durumlarda bakan kendisine bağlı idari birimlerden gelen öneri ve istekleri Bakanlar Kurulu’na taşıyabilir. Hiyerarşik yetkilerine karşın bakanlıklar çok az personelle hizmet yürütürler. Örneğin 1991 verilerine göre bakanlık biriminde çalışan personel 1800 iken sayıları 80’i aşan kamu idarelerinde 390.000 personel bulunmaktadır.

Bakanlık birimlerinin kendi içinde takdir yetkisine duyarlı yaklaşmaktadır. Alt konumda bulunan idarenin bir kamu görevlisini atamayı kabul etme veya işine son verme; bazı kamusal bilgi ve belgelere erişimi kolaylaştırma veya gizlilik kararı alma konusunda mümkün oldukça takdir yetkisine saygı gösterilmektedir. İmza yetkisinin devrinde de aynı durum sözkonusudur.

Başbakanlık Bürosu (*statsminister*) genel bir eşgüdüm ve bürokratik destek karargâhı gibi çalışmaktadır.

Bakanlıklarla kamu yönetimi arasındaki ilişkiler idari teamüllere göre yürütülür. İdare, faaliyetlerinde az-çok özerk konumunu muhafaza eder. Ancak çağdaş kamu yönetimi anlayışının gerekleri dikkate alınarak bu faaliyetler yürütülür. Bu noktada adil yönetim ilkesinin önemine işaret edilebilir. Hukukun tam bir tarafsızlık içinde, mümkün olduğunca objektif olarak uygulanmasına dikkat edilir. Zira kamusal hizmet alanında adamına göre muamele etmenin, devleti yozlaştıran tehlikeli bir sayrılık durumu olduğu kabul edilir.²⁵

Yürütme erkinin siyasi kanadının müdahalesinin nesnelliğe gölge düşürmemesi için idarenin karar özerkliğine mümkün olduğunca dokunulmamaya gayret edilir. Ancak bu, hükümetin hiçbir biçimde kontrol

²⁵ Wennström, Bo, (2005), “From Person to Party – the Fundamental Problem of Social Private Law”, **What Is Scandinavian Law? Social Private Law**, Stockholm: University of Stockholm Publishing, s.499

yetkisinden vazgeçmesini gerektirmemektedir. Hükümetin dört farklı müdahale aracı vardır:

Atama yapma (utnämning): Anayasa gereğince bu yetki kural olarak hükümete aittir. Üst düzey yargıç ve bürokrat ya doğrudan hükümet tarafından ya da hükümet tarafından oluşturulmuş olan kurullar tarafından atanır. Tabii, atamalarda ehliyet ve liyakate dikkat edilir.

Genel düzenleyici işlem yapma (*actes réglementaires*); yasama organı tarafından çıkarılan kanunların uygulanmasını sağlamak üzere hükümet yönetmelikler çıkarabilir. Yürütmenin merkez örgütü bazı durumlarda bu yetkisini yerel yönetimlere veya bağımsız idari otoritelere verebilir.

Ödenek aktarma; bu mali nitelikli bir etkili araçtır. Kamu idarelerine Bütçe Kanunu aracılığıyla ödenek aktarma ve aktarılan ödeneklerin yasal amaçlarına uygun olarak harcanıp harcanmadığını denetleme dolaylı olarak idarenin de kontrol edilmesini sağlar. Hükümet Parlamento'ya karşı sorumludur. İdare de Hükümetin bütçe öngörülerini doğrultusunda iş görür.

İtiraz mercii; hükümet bazı üst düzeyli siyasi kararların nihai itiraz merciidir. Tabii günümüzde yargısal denetim yetkisi son derece kısıtlı ve istisnai bir yetki olmakla birlikte varlığını koruması belli ölçüde idare üzerinde bir denetim yetkisi sağlamaktadır.²⁶

2.1.1. Merkezi Yönetim Örgütü

Bağımsız merkezi idari otoriteler bütün ülke geneline yayılan bir yetki kapasitesi ile iş görürler. Bakan teşkilatın hiyerarşik amiri konumundadır. Merkezi idarenin görev ve yetkileri yasa ile tanımlanmıştır.

Merkezi teşkilatın ilk temelleri XVII. yy'da Kral Gustav II Adolf zamanında atılmıştır. Ulusal Yargı Kurulu (*Kammarkollegium*) bu dönemin bir kurumu olarak hâlâ varlığını sürdürmektedir. Merkezi idari birimlerin sayıları gün geçtikçe artmaktadır.²⁷ Bunlar denetimden, kaynak kullanmaya karar vermeye kadar geniş yelpazede farklı işlevleri yerine getirmektedirler. İdari birimlerin bazıları tek kişi ile hizmet yürütürken, bazıları kurul halinde çalışmaktadır. Örneğin, Çevre Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmuş olan 6 farklı idarede 1500'den fazla personel istihdam edilmektedir.

Kamu hizmetinin aktif olarak yürütümünü sağlayan idari birimlerin yanı sıra denetim ve düzenleme görevi üstlenen idari otoriteler de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Sağlık ve Sosyal Yardım (Refah) Ulusal Kurulu (*Socialstyrelsen*), Milli Eğitim Kurulu (*Skolverket*), Milli Sosyal Sigortalar

²⁶ Petersson, 1994, 97-98

²⁷ Şimdilerde 80 büyük, 150 küçük idari birimden oluşan bir teşkilatlanma sözkonusudur.

Kurulu (*Riksförsäkringsverket*, Ulusal İşgücü Pazarı Kurulu (AMS-*Arbetsmarknadstyrelsen*), Ulusal Ticaret Kurulu, Ulusal Polis Kurulu (*Rikspolisstyrelsen*), Milli Vergi Kurulu (*Riksskatteverket*), Ulusal Denetim Bürosu (*Rikservisionen*), Milli Çevre Koruma Kurulu (*Naturvårdverket*), Ulusal Planlama ve İmar Kurulu (*Boverket*), İsveç Göçmenlik Kurulu (*Migrationsverket*), İdareyi Geliştirme Başkanlığı (*Statskontoret*)²⁸ sayılabilir. Bunlardan bazıları ise kamu iktisadi girişimi niteliğindedir. Örneğin, Posta İdaresi, Telekomünikasyon İdaresi, İsveç Devlet Demiryolları ve Devlet Enerji Kurulu vb. Bazı küçük birimler denetim yetkisiyle donatılmıştır. Banka Murakabe Kurulu, Veri Denetim Kurulu (*Datainspektionen*), Nükleer Enerji Denetim Kurulu gibi. Keza Ulusal Suçla Mücadele Kurulu (Suçu Önleme Ulusal Kurulu) ve Ulusal Savunma Araştırmaları Kurulu gibi birimler araştırma ve denetim görevini yerine getirir. Bu idari birimlerde bir yönetici ve bir de yönetim kurulu bulunur. Buralarda farklı menfaat gruplarını temsil eden kimseler de karar sürecinde yer alabilmektedir. Psikiyatri Kurulu gibi, bir yargıç başkanlığında çalışan idari birimler ise kendisine yapılan başvuruları incelemekle görevlendirilmiştir. Silahlı Kuvvetlere Kayıt Kurulu ise askerlik çağı gelmiş vatandaşların askerlik hizmetine alınması ile ilgili itirazları karara bağlamaktadır. Keza Parlamento tarafından atanan Yüksek Seçim Kurulu (*Valprovningnsnämnden*)²⁹ seçimlerle ilgili itirazları karara bağlar.

İdari birimler bağlayıcı veya yol gösterici kararlar (*almäna råd*) verebilirler. Bunlar aynı zamanda denetim işlevini de yerine getirirler. İdarenin ihmal ya da hatalı tutumu sözkonusu olduğunda müdahale kaçınılmaz olabilir. Ancak özerk biçimde çalışan idareler üzerinde yapılan denetimde duyarlı davranılır; mümkün oldukça bu kurumların özerklikleri ihlal edilmez.

Merkezi teşkilatın taşra birimleri de bulunmaktadır. Bazı durumlarda bölgesel kurulların üst birimi olarak da merkezi idari otoriteler yetkilendirilmektedir. Burada denetimin daha çok katmanlaştırılması amaçlanmaktadır.

2.1.1.1. Taşra Örgütlenmesi

Sınırları 1634'de çizilen bölgeler (*län*) merkezi idarenin uzantıları olarak görülmüşlerdir. Kral tarafından atanan vali (*länshövding*), merkezi yönetimi temsil etmektedir. 1862 tarihli yasa, il yönetimine Fransız idare teşkilatındaki *départments* benzeri, ikili işlev yüklemiştir. İller hem merkezin

²⁸ Bilgisayar teknolojisi bakımından altyapı yenilemesi çalışmalarından sorumlu.

²⁹ Valprovningnsnämnden'in başkan ve üyeleri parlamento tarafından seçilir. Ancak Kurul'un başkanı hukukçu olup, parlamento üyesi değildir.

taşıra uzantısı, hem de karar organı halkın seçtiği temsilcilerden oluşan yerel yönetim birimleridir.

Bölge yönetiminin kurumsallaşmasında il idare kurulu (*Länsstyrelsen*), bölgesel devlet idaresinin kolejyal organı ve vali de merkezin atadığı bir saygınlık ve yürütme makamıdır. 1970'lere kadar il idare kurullarının üyeleri atanmışlardan oluşurken, bu tarihten sonra seçilmişlerden oluşmaktadır. Kurul üyeleri merkezin olduğu kadar, o bölgede yaşayan halkın da menfaatini merkeze karşı korumakla görevlidir.

Merkezin taşıra yönetimine zamanla geniş görevler verilmiştir: İlk olarak, il idare kurulları ilk derece idaresi olarak (sivil savunma, gıda denetimi, sürücü ehliyeti işleri vb. gibi) bazı kamu hizmetlerini yürütmekle görevlendirilmiştir. Bunlar ayrıksı durumlardır. İkincisi, il idare kurulları belediye ve il meclislerine verilen görevlerle ilgili danışma ve denetim ağırlıklı bazı yetkiler kullanırlar. Bu Kurullar, yerel toplumsal hizmetlerin görülmesinde ayrıca plancılar odası, kalkınma ve planlama kurulları ile birlikte karar ve denetim işlevini de yerine getirirler. Üçüncüsü, yerel yönetimlerle ilgili yakınmaları ele alırlar. 1970'lere değin bunlar aynı zamanda bir tür idari yargı işlevi de üstlenmişlerdi. Ancak daha sonraları bu görev idare mahkemelerine (*länsrätte*) verilmiştir. Nihayet dördüncü olarak, bölge planı ve bölge kalkınma planları, il idare kurullarının katkılarıyla yapılmaktadır.³⁰

İsveç'te 24 bölge yönetiminde doğrudan hükümetin denetiminde İl Meclisleri bulunmaktadır. Ancak bazı özel durumlarda bu meclisler, örneğin Sağlık ve Sosyal Yardım Ulusal Meclisi (*Socialstyrelsen*) veya Fiziksel Planlama ve İmar Ulusal Meclisi (*Boverket*) gibi merkezi kurulların altında yer alabilmektedir. Bu birimlerin yetkileri buldukları coğrafi alanla sınırlıdır. Planlama, kolluk, yapı denetimi, sosyal yardım gibi pek çok konuda karar ve itirazları değerlendirme organı olarak faaliyette bulunurlar. Bazı durumlarda genel karar alma yetkileri de bulunmaktadır. Bu kurullar valinin başkanlığında toplanmaktadır. Bölge Konseyi tarafından seçilen üyeler de bu toplantıda hazır bulunur. Üyeler belediye, sanayi, çalışma gibi konulardaki deneyimleriyle karar mekanizmasına katkıda bulunurlar. Bazı hallerde uzmanlık kurulları da görev yapabilir. Örneğin Bölge İş Kurulu, bölge konut kurulu, bölge tarım kurulu, bölge eğitim kurulu kendileri ile ilgili konularda karar alabilirler. Son dönemlerde bölge idare kurulunun vergilendirme konusundaki yetkileri Milli Vergi Kurulu (*Riksskatteverket*)'na bağlı bölge vergi otoritelerine devredilmiştir.

2.1.1.2. İl İdaresi

İki devletsel idari otorite yerel düzeyde il idare kurulunun yetkisine verilmiştir. Birincisi, polis otoritesi (kolluk)'dir. Birkaç belediyeyi kapsayacak

³⁰ Wallman, 2005, 266

şekilde kolluk işleri ile ilgili konularda çalışır. Bu otorite, bölge meclisi tarafından seçilen temsilciler ile daimi görev yapan bir başkanın başkanlığında toplanan bir kurul tarafından denetlenir. Kararları kural olarak heyet halinde alır fakat rutin konularda başkan veya yardımcısı da karar alabilir. İkincisi, icra idaresidir. Yerel düzeyde icra konuları ile ilgili işleri yürütmek üzere kurulmuştur. Haciz, iflas vb. işleri bu idare yürütür.

Yerel vergi idaresi bölge vergi idaresinin altında çalışır. Vergilerin toplanmasından, vergi denetimine kadar pek çok iş bu idare tarafından yürütülür.

2.1.2. Yerel Yönetimler

İsveç'te devletin merkez yönetimi daha çok dış politika, savunma, yargı, sosyal güvenlik, kolluk ve bir dizi kamu girişimini yönetir. Yerel yönetimler ise sadece kendi ekonomik girişim gücünü değil, aynı zamanda sosyal yardım, eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerinin yürütümüyle de sorumludurlar. Yerel yönetimlerle merkez yönetiminin görev paylaşımı başından beri hep aynı kalmış değildir. Örneğin, son yıllarda kolluk yetkisi merkez yönetime verilirken, okul ve sağlık idaresi yerel yönetimlere bırakılmıştır.

Yerel yönetimler, merkezin taşra uzantısı olan ve bölge esasına göre oluşturulmuş il (*län/county*)'ler ile belediyelerden oluşmaktadır. İl idaresinin müşterek ve mahalli kamu hizmetlerinin görülmesine yönelik sorumluluklarının yanı sıra, merkezin taşra uzantısı olarak denetim yetkileri de vardır. Sağlık hizmetleri konusunda öncelikli sorumluluk il meclisleri (*länsting*)'ne aittir. İllerin sağlık hizmetlerinin yanında, takdire bağlı olarak kültür, eğitim ve turizm konularında da hizmet görmesi sözkonusudur.³¹

Yerel yönetim yapılanmasının ilke ve kökenleri tarihten gelen anlayışla şekillenmiştir. Kökenleri ortaçağa uzanan yerel yönetimler feodalizm sürecinde yerel halkın toprak sahipleri ve aristokratlar karşısında örgütlenip karar sürecine dahil olma çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. XIV. yy. ortalarında, Kral Magnus Eriksson Yasası (o dönemin anayasasıdır) köylülere bireysel ve ekonomik özgürlükler ile yönetime katılma hakkı vermiştir. Çağdaş İsveç devletinin yapılandığı dönemin başlangıcı olan XVI. yy'ın ilk dönemlerinde Gustav Vasa (kendisi bir İsveç asilzadesidir) köylü sınıfının da desteğiyle bir

³¹ 1998'de iki yeni bölge (biri mega il *Västra Göteland* Bölgesi, diğeri *Skåne*) metropoliten yönetim merkezleri olarak belirlenmiştir. Burada bölge planlaması ve kalkınmasına yönelik çalışmalar başta olmak üzere yerel pek çok hizmetin eşgüdüm içinde gördürülmesi sağlanmıştır. 2004'te bölge esasına dayalı bir il yapılanması AB sürecinin de etkisiyle bazı değişiklikler geçirmiştir. İl idaresinin yerel yönetim yanının güçlendirilmesi önplana geçmiştir.

heyet tarafından niyabete atanmıştır. G. Vasa, 6 Haziran 1523'de kendisini İsveç Kralı olarak ilan etmiş ve Danimarka istilasına son vermiştir.

Kral'ın onay ve desteğiyle 1544'de Almanya'dan esinlenerek bir parlamento oluşturulmuştur. Bu parlamento ilk başlarda köylü sınıfının temsilcilerinden oluşuyordu. Köylülerin parlamentoda yerel temsilciler kurulu aracılığıyla temsili Avrupa kıtasında bir ilkti. Bu kurullar daha sonraları (XVII ve XVIII. yy'da) yerel yönetimlere dönüşmüştür.³²

“Özgürlük Çağı” olarak anılan 1718'lerde yapılan önemli anayasal düzenlemeler yerel yönetimlerin kökleşmesini sağlamıştır. 1719'da kabul edilen RF Kraliyet ile halk iktidarını birbirinden ayırmıştır. Parlamento asiller, burjuva sınıfı, ruhban sınıfı ve köylü sınıfı olmak üzere dört sınıftan oluşmuştur. Burjuva ve köylü sınıfı aynı zamanda yerel iktidarı temsil etmektedir. 1766'da RF'nin değiştirilemezlik özelliğine son verilerek parlamentoda basit bir çoğunlukla değiştirilebileceği kabul edilmiştir.

Kurumsal düzeyde yerel yönetim yapılanması XVIII. yy'da oluşturulmaya başlamıştır. Bu dönemde taşrada 2500 kiliseden oluşan ve kraliyet ayrıcalığına sahip bir yerel yönetim yapısı oluşturuldu. O bölgedeki papazın başkanlığında toplanan bir kilise heyeti (*sockenstämma*) sadece uhrevi konularda değil, aynı zamanda yoksullara yardım, kamu düzenini koruma ve eğitim gibi konularla ilgili olarak da karar alabiliyordu. Bu yetkiler bir emirname ile 1817-1843 dönemlerinde daha da genişletildi. Papazlık üyeleri bir icra heyeti tarafından seçiliyordu.³³ Çağdaş anlamda yerel yönetim yapılanması 1862 tarihli yasal düzenleme ile kimlik kazanmıştır. Parlamentodaki görüşmeler sırasında yerel yönetim teşkilatı konusunda muhafazakârlarla çağdaşlar arasında sert tartışmalara tanık olunmuştur. Muhafazakarlar yerel yönetimleri merkez yönetimin bir uzantısı olarak görüp, devleti ve yerel kurulları bunların üzerinde kabul ederken; liberaller yerel yönetimleri “doğal haklar” perspektifinden değerlendirerek bunları kendiliğinden oluşmuş bir sosyal formasyon şeklinde algılayıp, devletle eşit haklara sahip varlıklar olarak kabul ediyorlardı. 1862'de kabul edilen yasa ile laiklik ilkesine uygun biçimde kiliseden bağımsız bir örgüt yapılanması öngörülüyordu. Bu yasada dört farklı özellikte belediye teşkilatı tanımlanmıştır: laik bir şehir belediyesi, kırsal bölge belediyesi, kiliseye ait bir belediye teşkilatı ve kraliyetin bazı bölgeleri için özel bölge meclisleri.³⁴

³² Wollmann, Hellmut, (2005) “Country Report Sweden”, **Comparing Local Governments in England, Sweden, France and Germany**: Between continuity and change, divergence and convergence, www.wuestenrot-stiftung.de/download/local-government s.260 vd. erişim tarihi 15.04.2010

³³ 1817'den itibaren bu heyette karar için oyçokluğu esası kabul edilmiştir.

³⁴ Jägerskiöld, 1988,99

Bu dönemde belediyenin yetkileri belediye sınırları içinde oturanların ortak menfaati ile sıkı biçimde sınırlandırılmıştır. Ancak yasa ile özel yetkiler de bahsedilebilmektedir. Örneğin, yoksullara yardım ve öteki sosyal önlemler bu türden özel görevlerdendir. Bunlar ortak ve yerel (mahalli – müşterek) menfaatler arasında sayılmıyordu. XIX. yy belediyelerinin oldukça sıkı görevleri vardı.

Belediye hizmetleri bu iş için seçilmiş olan meclis üyeleri tarafından meccanen yürütülüyordu.

Yeni yüzyılda yerel yönetim ve özelinde belediye kavramında köklü değişiklikler gerçekleşmiştir. Bunda hukuk öğretisinin olduğu kadar, yargısal içtihatların da payı büyük olmuştur. Belediyelerin yetkileri önemli ölçüde artırılmış; 1953 ve 1977 tarihli yasalarda olduğu kadar, özel yasalarla da reform çabaları takviye edilmiştir. Sosyal yardım konusunda, çocuk ve gençlerin korunmasında, tıbbi tedavi ve alkolizmle mücadelede, eğitim, konut ve planlama konularında yerel yönetimlere önemli iş düşmektedir. Son yıllarda bile bu görevlerin sınırlarında sürekli bir değişiklik gözlenmektedir. Merkez yönetim ile yerel yönetimler arasındaki görev sınırı biraz daha belirgin olmakla birlikte, yerel yönetimler arasında zaman zaman çatışmalar yaşanmaktadır. Yerel yönetimlerin diğer kamu idarelerine yasa ile özel olarak verilmiş konularda görevli olmadığı kabul edilmektedir.³⁵

Yerel yönetimlere verilen olağanüstü geniş yetki ve sorumluluklar büyük çaplı bir örgütlenme ve bürokratik düzeni zorunlu kılmıştır. Seçimle gelen temsilcilerin bütün bu işlerle tek tek ilgilenme olanağı yoktur. Seçilmişler artık gönüllülük üzere değil, yaptıkları işin karşılığı belli bir ücret alarak görevini yapmaktadır. Buna paralel olarak yerel yönetimlerde çalışan kamu görevlilerinin de özlük, sorumluluk ve toplu iş sözleşmesi hakları devlet idaresindekilere uygulanan usulden farklılıklar içermektedir.

Kent merkezinde bulunan belediyeler ile kırsal kesimdeki belediyelerin teşkilatlanması sorumluluklarının çapına göre değişmektedir. 1944'lerde

³⁵ II. Dünya Savaşı sırasında Uppsala şehri hava savunma silahları satın almaya karar vermiş, bu karara karşı yapılan itiraz üzerine Yüksek İdare Mahkemesi (SAC) savunma'nın –bu konuda devlet ağır ihmal gösterse bile- sadece devlete ait bir konu olduğu, yerel yönetimlere bu hususta yetki verilmediği gerekçesiyle 2/3 oy çokluğuyla, bu kararı hukuka aykırı görmüştür.

Keza son yıllarda İdari yargı dış politika ile ilgili olarak da yerel yönetimlere müdahale olanağı tanınmamıştır. Bu kapsamda ırk ayrımcılığını protesto etmek amacıyla belediyelerin almış olduğu meyve ithal yasağı kararı veya Vietnam'a yardım kararı'nı hep dış politikaya dahil konular arasında olduğu gerekçesiyle iptal etmiştir.

İsveç'te yaklaşık 2000'den fazla belediye teşkilatı bulunurken son zamanlarda bunlar katılma yoluyla birleştirilerek sayıları 227'lere kadar indirilmiştir.³⁶ Ancak kiliseye bağlı idareler ile il meclislerinin yapısı korunmuştur. Bu dikkat çekici değişim doğal olarak yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. Yerel yönetimlerle o bölgede oturanların arasındaki mesafe gittikçe artmış; üstelik bu mesafe sadece fiziksel olmakla da kalmamıştır.³⁷ Bu konudaki yakınmaları azaltmak amacıyla son yıllarda belediyelerarası eşgüdüm ve işbirliğine giderek önem vermeye başlanmıştır. İki veya daha fazla belediye bir araya gelerek örneğin, bir altyapı tesisinin kurulması konusunda birlik oluşturabilmektedir. Ülke düzeyinde tüm yerel yönetimleri içine alacak şekilde oluşturulmuş olan İsveç Yerel Yönetimler Birliği (*Kommunförbundet*) ilk başlarda özel yapılı bir organizasyon iken, şimdilerde İsveç belediyelerinin işveren örgütü konumuna gelmiştir. Toplu iş görüşmelerinde belediyeyi bu kuruluş temsil etmekte; grev önlemleri konusunda da karar alabilmektedir.³⁸

Belediyelerin görev ve sorumlulukları esas olarak Yerel Yönetim Kanunu (1991:900 - *Kommunallagen*)'nda tanımlanmıştır. Ancak yerel yönetimlerin görev alanına nelerin girdiğine dair “*Serbest alanlar*” (*fri- sektor*) deyimini açık biçimde belirlenmiş değildir.³⁹ Bu deyim, belediyelerin görev ve sorumluluklarına dair “işlevsel bir alanı” kapsamaktadır.⁴⁰ İdari yargı içtihatları da belediyelerin yetki sınırlarının belirlenmesinde önemli katkılar sağlamıştır. Kural olarak belediyelerin kar amacı güden girişimlerde bulunması yasaktır. Belediyelerin vergi koyma yetkileri onları toplumsal yaşam içinde de etkin bir konuma getirmektedir. Mahalli ve müşterek nitelikteki yol onarımı, parkların, caddelerin, limanların, güç istasyonlarının bakım ve işletmesi su ve çöp idaresi, toplu taşıma, sanatsal ve kültür hizmetleri (tiyatro, müze), spor tesisleri ve imar işleri gibi konular belediyelere verilmiş “*serbest alanlar*”dır. “Özel olarak düzenlenmiş alanlar” (*speciell kommunal kompetens*) ise özel yasalarla belediyelere verilmiş görevlerden oluşmaktadır. Bunların başlıcaları eğitim, sosyal yardım, kamu sağlığı, itfaiye ve yapı denetimdir.

³⁶ 1974 reformuyla birlikte başlayan küçülme hareketi sonucunda yerel yönetimlerin ekonomik ve hukuksal bakımdan güçlendirilmesine önem verilmiştir. Belediye örgütlenmesi coğrafya alanı itibariyle farklılıklar göstermektedir. En büyük coğrafi sınır 19447 km² ile Kiruna'ya, en küçüğü ise 9 km² ile Sundbyberg'ya aittir.

³⁷ Jägerskiöld, 1988,110

³⁸ Her belediyenin lokavt kararını kendisinin alabileceğini de hatırlatmak gerekir.

³⁹ Gustafsson, 1983, 33-35

⁴⁰ **Sterzel**, Frerdik (1995), “*Public Administration*”, (Offprint) **Swedish Law a survey**, Stockholm: Juristförlaget, s.81

Belediyelere yasa ile verilmiş olan görevlerin bir kısmı zorunludur. Bunların başlıcaları;

-sosyal hizmetler (yaşlıların bakımı, engelli, kimsesiz ve muhtaçlara yardım hizmetleri),

-eğitim (okul öncesi, zorunlu temel eğitim ve lise eğitimi),

-imar (planlama ve inşaat ruhsatlandırması)

-çevrenin ve kamu sağlığının korunması

-altyapı hizmetleri (su, kanalizasyon ve katı atık toplama ve işleme hizmetleri)

Belediyelerde bazı hizmet alanları ise seçimlidir. Bunlar;

-eğlence ve kültür hizmetleri,

-bazı altyapı hizmetleri (teknoloji ve enerji yatırımları).

Sosyal refah devletinin verdiği sorumluluk gereğince belediyelerin zorunlu olmayan hizmet alanlarını bile uygulamada “zorunluymuş gibi” algılayıp üstlendiği gözlenmektedir.⁴¹

Belediye harcamaları da hizmetin niteliği ve çapına göre değişmektedir. Örneğin 2003'te 420 milyar SEK'lik toplam harcama şu kalemlerden oluşmaktadır:

- %12 okulöncesi eğitim ve çocuk bakımı,

- %20.1 yaşlıların bakımı

- %9.8 engelliler

- %4.4'ü sosyal yardım

- %5.9'u ticari etkinlikler

- % 15.6'sı ise diğer etkinlikler.

Bu hizmetleri (2003 verilerine göre) 782.000 personelle yürütmüştür. Belediye bütçesinin neredeyse %60'ını personel giderleri oluşturmaktadır.⁴²

Belediyelerde ana karar organı meclislerdir. Yürütme organı ise encümenlerdir. Yerel Yönetim Yasası'nın kendilerine tanıdığı sınırlar içinde kalmak koşulu ile meclisler gerekli gördükleri sayıda encümen oluşturabilirler. (Örneğin otoban encümeni, liman encümeni, kültür işleri encümeni gibi). Bunlardan bazıları zorunludur. Örneğin imar encümeni, çevre koruma ve kamu

⁴¹ **Gustafsson**, Agne, (1983), **Local Government in Sweden**, Stockholm: Swedish Institute , s. 38 vd.; **Sören**, Häggroth, (1993), **Swedish Local Government**, Traditions and Reforms, Stockholm:Swedish Institute, s.17

⁴² Wollmann, 2005, 269

sağlığı, eğitim ve sosyal yardım encümeni gibi. Fakat her durumda en az bir encümenin olması gerekir.

Uygulamada anahtar işlevler üstlenen encümenler adeta birer yerel bakanlık gibi çalışırlar. Her encümende bürokratik işler memurlar eliyle yürütülür.

2.1.3. Belediye ve Merkez Yönetimden Başka İdareler

Anayasa'da kabul edilen esaslar dikkate alındığında üç çeşit idareden söz etmek olanaklıdır: Birincisi, özel hukuk hükümleri dışında kurulmuş olan özel işlevli idareler. Bunlar arasında en dikkati çeken İsveç Barolar Birliği (*Advokatsamfund, Sveriges*)'dir. Kamu hukuku hükümlerine göre kurulmuş bir tüzelkişilik olan Baro Birliği, bağımsız olarak çalışan avukatlar tarafından kurulmuş bir dernek statüsündedir. İşlev ve yapılanması Muhakeme Usulü Kanunu'na göre olmaktadır. Diğer örnek ise Öğrenci Birlikleri (*nationer*)'dir.⁴³ Yerel sosyal sigorta büroları da bu türden ayrıksı yapılara örnektir.

İkincisi, doğrudan belediye veya merkez yönetime ait olmayıp, bu idarelerin hissesinin çoğuna sahip olduğu limited şirketlerdir. Bu şirketlerin faaliyetlerini özel hukuk hükümlerine göre yürütmekte olup, hükümet veya belediyenin bu şirket yönetimleri ile ilgili konularda kamu hukuku kuralları uygulanabilir.⁴⁴ Bunun tipik örneği, tekel idaresi (*Systembolaget*)'dir. Alkol üretim ve satışının gerçekleştirildiği bu şirkette, bazı yasaklar kamu hukuku hükümlerine göre yürütülmektedir. Keza yerel düzeyde bazı güç istasyonları, su işletmeleri ve konut şirketleri limited şirket veya vakıf şeklinde faaliyette bulunurlar.

Üçüncüsü, bazı kamu hizmetlerinin gerçek veya tüzelkişilere devriyle oluşan yapılar bulunmaktadır. Topluluk, dernek, birlik, vakıf şeklinde veya gerçek kişiye yasanın verdiği izinle bir kamu hizmetinin gördürülmesi sağlanabilmektedir. Örneğin, kültürel etkinliklerden bazıları için özel organizasyonlara devlet yardımlarını dağıtma görevi verilebilmektedir. Bazen özel bir iş de verilebilmektedir. Örneğin, belediyeler baca temizleme işini özel bir şirkete devredebilir. Bu şirket belli bir yerde tekel oluşturabilir.⁴⁵

2.2. Din İşleri ve Hizmet Örgütlenmesi

1 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe konan yeni yasal düzenleme ile İsveç'te kilise ile devlet arasındaki ilişki biraz daha ayrılmıştır. Şimdilerde İsveç Kilisesi, kural olarak, Dinsel Topluluklar Yasası (1998:1593 *Lag om*

⁴³ İsveç'te yükseköğrenim gören her öğrencinin bir Öğrenci Birliği'ne (*Student Nations*) üye olması zorunludur.

⁴⁴ Regnemalm, 1991, 64

⁴⁵ Regnemalm, 1991,67 vd.

trossamfund) gereğince tanımlanan kayıtlı –dinî- topluluklardan biridir. İsveç hukukunda kayıtlı bir dinî topluluğun tüzelkişiliği vardır.

İsveç Kilisesi (*Svenska Kyrkan*), dinsel topluluklar arasında özgün bir konuma sahiptir. İsveç Kilisesi Kanunu (1998:1591 *Lag om Svenska Kyrkan*)’na göre İsveç Kilisesi halka açık, demokratik esaslara göre işleyen ve ülkenin tümünde geçerli piskopos yapılı bir evanjelik Lutheran kilisedir. Yasa, aynı zamanda Kilise’nin teşkilatlanması ve üyelerinin hak ve ödevlerini de düzenlemektedir. İsveç Kilisesi aynı zamanda devlet adına cenaze hizmetlerini yürütmekle görevlendirilmiştir.⁴⁶

3. Kamu Personel Hukuku

İsveç çalışma yaşamında XX. yy’ın başlarından beri hizmet sektörünün sürekli bir yapısal ve nicel değişim geçirdiği gözlenmektedir.

İsveç kamu yönetiminin ayırt edici özelliklerinden biri de, kamu idarelerinde profesyonellerin yanında meslekten olmayanların da idari hizmetlere katılmasıdır. Sadece seçilmiş siyasi kurullarda değil, komisyon, komite gibi değişik birimlerde meslekten olmayanlara geniş yer verilebilmektedir. Sıradan yurttaşın da yönetimin ve mahkemelerin değişik kademelerinde karar sürecine katılması sıkça görülen bir şeydir. Ancak bu durum profesyonellere olan gereksinimi hafife almayı gerektirmez. Kamu hizmeti, esasında kamu personeli eliyle görülür.⁴⁷ Kamu personelinin çalışma yaşamındaki statüsü, hak ve yetkileri yasa ile tanımlanmıştır. İsveç kamu personel hukukunda sözleşmeli statü baskındır. Bu durum çalışanların haklarını korumada daha etkin rol almalarına imkân tanıma isteğiyle açıklanmaktadır.⁴⁸

Sözleşme ile çalışan kamu personelinin özlük haklarının büyük çoğunluğu toplu iş sözleşmesi ile belirlenmektedir.

⁴⁶ Lavin, 2000, 95

⁴⁷ Kamu görevlilerinin sayısı XII. yy’da 1500 civarında iken, 1960 ve 1970’lerde bu sayı 1.6 milyona yükselmiştir. Bu neredeyse toplam işgücünün üçte birine denk gelmektedir. Ayrıntılar için bkz. **Petersson**, Olof, (1994), **Swedish Government and Politics**, Stockholm: Fritzes, s.104-105

İsveç’te 2005 yılı rakamlarına göre 4 milyon kişi kamu ve özel sektörde çalışmaktadır. Endüstride çalışanların sayısında son yıllarda azalma görülmektedir. Toplam istihdamın üçte ikisini özel sektör oluşturmaktadır. Kamu sektörü oldukça büyüktür. Neredeyse çalışanların %35’inden çoğu devlet veya yerel yönetimlerde bulunmaktadır. Bunların üçte ikisi kadındır. Bkz. **Eklund**, Ronnie – **Sigeman**, Tore – **Carlson**, Laura (2008), **Swedish Labour and Employment Law**, Uppsala: Iustus Förlag, s.21

⁴⁸ Regnemalm, 1991, 67 vd.

İsveç'te örgütlenme ve örgütlü mücadele kamu çalışanlarına da tanınan bir temel haktır. 1936'da kabul edilen Sendika ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda toplu iş görüşmesi temel bir hak olarak kabul edilmiş; o günden bu yana çalışma yaşamında uluslararası hukukun da sağladığı güvencelerle kökleşmiştir.⁴⁹

Sözleşme yapmak üzere toplanılan masanın bir tarafında kamu çalışanınin bağlı bulunduğu sendika temsilcisi, diğer tarafta belediye veya merkez yönetimin temsilcisi yer almaktadır. (Merkezi yönetimi temsilen İsveç Kamu İşverenleri Ajansı, *-Arbetsgivarverket*; yerel yönetimleri temsilen de İsveç Yerel ve Bölgesel İdareler Birliği *-Svenska Kommunförbundet och Landstingförbundet i Samverkan / SALAR*⁵⁰ bulunur). Ancak bu durum kamu personelinin tamamen özel hukuk esaslarına göre istihdam edildiği anlamına gelmez. Bu konuda Kamu İstihdam Yasası (*SFS 1994:260 Lag om offentlig anställning*)⁵¹ kamu personeli ile ilgili ana ilkeleri belirlemektedir. Bazı ayrıksı durumların dışında bu yasa bütün kamu personeline uygulanır. Yasa'da atama, mesai, çalışma koşulları ve süresi disiplin ve göreve son verme gibi genel konular düzenlenmektedir. Yasada düzenlenmemiş konular toplu iş sözleşmesinin hükümleriyle tamamlanır. Örneğin, ücret, emeklilik ikramiyesi, mesai saatleri, yıllık izin hakları, ihbar süreleri, emeklilik ve iş idaresi gibi konular toplu iş sözleşmesi ile ayrıca düzenlenebilir. Kamu kesiminde çalışanlarla işveren durumundaki idareler arasında zaman zaman çıkar çatışmaları da kaçınılmazdır. Çatışmanın mümkün oldukça demokratik yöntemlerle çözümü konusunda sözleşmeye özel hükümler konur. Böylece taraflar grev ya da lokavt gibi az-çok kırılma yaratabilecek uygulamalardan kaçınıp, her iki yanı da memnun edebilecek uzlaşma yolunu tercih ettiklerini göstermektedirler.⁵² Uyuşmazlık çıkması durumunda onüç üyeden oluşan bir

⁴⁹ Eklund,– Sigeman,– Carlson, 2008,,27 vd.

⁵⁰ 2007'ye kadar toplu iş sözleşmesi sırasında belediyeleri İsveç Yerel Yönetimler Birliği (*Swedish Association of Local Government*), bölge(il)leri ise İl Meclisleri Federasyonu (*The Federation of County Councils*) temsil ediyordu. Bu tarihten sonra her iki örgüt birleştirilerek İsveç Yerel ve Bölgesel İdareler Birliği (*Swedish Association of Local Authorities and Regions/ SALAR*) şekline dönüştürülmüştür.

⁵¹ 1976 tarihli yasa 1994'de yenilenmiştir

⁵² **Eklund, Ronnie – Sigeman, Tore – Carlson, Laura (2008), Swedish Labour and Employment Law**, Uppsala: Iustus Förlag, s.24 vd.

tahkim kurulu devreye girmektedir.⁵³ Tahkim Kurulu'nun kararı bağlayıcı olmamakla birlikte uygulamada genelde buna uyulmaktadır.

Kamu İstihdam Yasası'nda "toplum için tehlikeli olabilecek iş uyuşmazlıkları" çıkması durumunda bazı yasaklara başvurulabileceği kabul edilmektedir. Kamu düzenini ciddi biçimde bozacağı varsayılan uyuşmazlıklar (içinde kamu işverenleri temsilcilerinin ve çalışanların bağlı oldukları sendika temsilcilerinin yer aldığı) Kamu İstihdam Kurulu'na havale edilmektedir. Bu Kurul'un kararı bağlayıcı değildir. Uzun süreli ve geniş çaplı bir grev silahlı kuvvetler, polis ve sağlık çalışanları için sözkonusu olduğunda hükümetin bunu tolere etmesi beklenemez. Yasama organının devreye girip bu konuda derhal yasal düzenleme yapması istenebilir.⁵⁴

Kamu çalışanları için grev hakkı önemli anayasal bir güvencedir. Greve gidecek olan taraf uygulamadan iki hafta önce bildirimde bulunmalıdır. Grev kararı, ilgili sendikanın yetkili birimince alınır. Grev hakkının bir boyutu olarak çalışanların fazla mesaiye kalmalarının engellenmesi (bir tür uyarı) yasal kabul edilirken, işi yavaşlatma (*go-slow*) şeklindeki uygulama yasa dışı kabul edilmektedir.⁵⁵

Çalışanların sendikası bir grev kararı aldığı zaman, işveren durumunda olan devlet veya yerel yönetimlerin de lokavt hakkı vardır. Ancak uygulamada bu hak beklenenden daha az kullanılmaktadır. Zira sanayide gerçekleşen bir grevden işverenin ekonomik çıkarı zarar görür. Oysa kamu kesimindeki bir grev kararından en çok kamu hizmetinden yararlananlar zarar görür. Öte yandan lokavt, kamu kesiminde idarenin kendisine de ciddi zararlar verir. Zira sözkonusu olan, kamu hizmetini sürekli biçimde yerine getirmekle yükümlü olan bir kuruluşun bunu yapmaktan bir süreliğine kendisini alıkoymasıdır. Bu durum o idarenin varlık ve işlevleriyle çelişmektedir.

İdare toplu iş görüşmelerinde özel menfaat kadar, ülkenin mali politikalarının gereklerini de dikkate alır. Kamu işverenin (idarenin) elinde düzenleyici ve grev silahını kırıcı yetkileri vardır. 1965'de –doğrusu pek işe yaramasa da- Parlamento, toplu iş görüşmeleri sürecinde zorunlu tahkim uygulamasını devreye koymuştur. Özel sektörde bundan bir sonuç elde etmenin zor olduğu anlaşıldığından kamu kesiminde buna pek rağbet edilmemiştir.

⁵³ Tahkim Kurulu'nun 7 üyesi (parlamento mensubu olması şart) hükümet tarafından atanır; üçer üyeleri de ihtilafa düşen idare ve sendika atar.

⁵⁴ Regnemalm, 1991, 70

⁵⁵ Jägerskiöld, 1988, 96

3.1. İşe Giriş

Kamu kesiminde herhangi bir kadroya atanma Anayasa'nın (RF) 11. Bölüm, m.9 ve Kamu İstihdam Yasası'nın 4. Bölümü'ndeki hükümler çerçevesinde gerçekleşmektedir. Atama hükümet tarafından veya onun yetki verdiği idare tarafından yapılır. Boş kadrolar resmi kanallarla duyurulur ve belirtilen tarihe kadar başvuruların yapılması istenir. Başvurular, bu konu ile görevlendirilmiş alt kurullar tarafından bir ön değerlendirmeye alınır. Bir mahkeme ya da üniversiteye atamada bir referans (öneri) makamının önerisi de aranır. Adayların nitelik değerlendirmesi yapılarak işe en uygun aday saptanır. Nihai kararı hükümet verir. Öneri ve nihai kararının her ikisi de idari itiraza ve yargısal başvuruya açıktır.

Kamuya bir kadroya atanacak kimsede bazı temel nitelikler aranır. Her şeyden önce bu kişi, bir İsveç vatandaşı olmalıdır. Fakat yüksek ve özel nitelikler taşıyan bir kimse vatandaş olmasa bile uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi konusunda istisnaen atanabilir. Atamaya yönelik öncelikli gerekler, işin niteliğine göre belirlenir (ör. hangi diplomaların olacağı, hangi özel niteliklere sahip olunması gerektiği vb). Nitelikli adaylar arasında tercih, adayın işe yarayacak üstünlükleri dikkate alınarak yapılır. Atama tamamen nesnel ölçütlerin kullanıldığı "hizmetin gerekleri" ve "liyakata" (*service merits*) göre olur. İşe uygunluk değerlendirmesinde, adayın bilgi ve becerisi dikkate alınır. Liyakat, istihdamda can alıcı ölçüttür. Siyasal mülahazalarla atama yasaklanmıştır (Ancak Başbakan Müşaviri istisna tutulmuştur). Bu yasağa rağmen son yıllarda kadrolaşma eğiliminde dikkat çekici bir artış olduğu gözlenmiştir.⁵⁶ Anayasada idareye tanınan serbesti alanı (takdir yetkisi) kimi durumda tarafsızlık yaratacak biçimde kullanılmıştır. Burada amaç, siyasal iktidarın "evet efendimci" bir bürokratik kadro oluşturarak daha rahat manevra yapabilmesidir.⁵⁷ Atamanın şekli farklı biçimlerde olabilmektedir.⁵⁸ Geçici yargıçlığa atma, bir tavsiye mektubu ile olabilmektedir. Bazı kamu hizmetlerine girişlerde de tavsiye mektubu aranmaktadır (Ör Üniversite öğretim üyeliği). Bir kadroya atanma genelde süreye bağlı olmaksızın yapılır. Bununla birlikte İş Güvenliği Yasası (1982:80 *Lag om anställningsskydd*)⁵⁹ –ki bu Yasa özel hukuk statüsündeki istihdam için de geçerlidir- işverene ihbar süresi öngörmektedir. İşe son vermeden önce belli bir süre önce çalışanın uyarılması

⁵⁶ Regnemalm, 1991, 71

⁵⁷ Jägerskiöld, 1988, 96

⁵⁸ **Numhauser-Henning**, Ann, (2000), "Labour Law", in **Swedish Law in the New Millenium**, (Ed. Michael Bogdan), Stockholm, Norstedts Juridik, s.348vd.

⁵⁹ 2007:391 sayılı yasa ile değişik.

gerekir. İş akdinin sona erdirilmesine yönelik uyuşmazlıklar İş Mahkemeleri (*Arbetsdomstolen*) 'nde görülür.

3.2. Terfi ve Ücret

Kamu çalışanları bakımından iş ahlakı ve disiplinine büyük önem verilmektedir. Kamu hizmetinin kalitesinin, kaliteli personel ve iş disipliniyle mümkün olacağı bilinciyle hareket edilmektedir. Şişirme kadrolarla iş görmek yerine, verimlilik ve etkililik yaklaşımıyla rasyonel istihdam politikası tercih edilmektedir. Kamu çalışanlarının hizmet yaşamları boyunca ilerlemeleri de buna bağlı olarak objektif ölçütlere bağlanmıştır. Eskiden geçerli olan sabit kariyer yolu ve terfi sistemi terk edilerek yerine, özel sektörü hatırlatan çalışma süresi ve kıdem ve temayüz esasına bağlı bir terfi sistemi getirilmiştir. Ücret konusu da işin ve çalışanın niteliğine göre belirlenmektedir.⁶⁰

3.3. Kamu Personelinin Sorumlulukları

1975'e kadar kamu görevlilerinin görevleri ile ilgili olarak kişisel sorumluluğu önplandıydı.⁶¹ Tazminat ve ceza sorumluluğu gerçekten de kamu görevlisinin bağımsız biçimde hareket etmesini kısıtlıyordu. Bu tarihten sonra ceza sorumluluğunda önemli ölçüde sınırlandırmalar getirilmiştir. Ceza Kanunu (1962:700 *Brottsbalk*)'nun 20. Bölüm'ünde "görevi ihmal" ve "görevi ağır biçimde ihlal" tanımlanmıştır. Keza Yasa'da rüşvet ve meslek sırrını ifşa suçları da tanımlanmış ve yaptırıma bağlanmıştır. Bir kamu görevlisi ceza kanununda belirtilen ağır nitelikteki görev suçunu işlediğinde Kamu İstihdam Yasası'nın 10. ve 11. maddelerine göre işveren (idare) disiplin yaptırımı uygulamanın yanı sıra işine son verebilir. Bu önlemler bir "ceza" olarak görülmeyip, tıpkı özel sektörde işverenin işçisine uyguladığı özel hukuk yaptırımı gibi nitelendirilmektedir. Bu yaptırımlar yargıçlara veya alt derecedeki memurlara yönelik olarak uygulanmış ise o takdirde Disiplin Kurulu'na –yargı benzeri bir usulle çalışır- konu havale edilir. Yaptırım suç nedeniyle uygulanmışsa, yasa ile "*Ne bis in idem*" gereğince sınırlandırma getirilebilir. Disiplin yaptırımına karşı İş Mahkemelerine başvurulabilir. Uyuşmazlık, işçi ile işveren arasındaki herhangi bir iş uyuşmazlığı gibi değerlendirilir.

Kamu görevlisinin görev nedeniyle kuruma ve üçüncü kişilere vermiş olduğu zararlar nedeniyle tazminat sorumluluğu da kabul edilmektedir. Ancak üçüncü kişi bakımından sorumluluğun muhatabı öncelikle idaredir. Zira idare, çalışana oranla daha güçlü durumdadır. Kamu görevlilerinin tazminat

⁶⁰ Petersson, 1994, 106

⁶¹ **Jäkerskiöld, Stig** (1988), "*Administrative Law*", **An Introduction to Swedish Law** (Ed.By. Stig Strömholm), Stockholm:Norstedts, s.94

sorumluluğu 1972 tarihli Tazminat Kanunu (1972:207 *Skadeståndslag*)’nda düzenlenmiştir.⁶²

3.4. Çalışma Yaşamında Ayrımcılık Yasası

İsveç’te “eşitlik” kavramı toplumsal yaşamın duyarlı konularının başında gelir. Özellikle çalışma yaşamında farklı boyutlardaki eşitsiz uygulamaları ortadan kaldırmaya yönelik yasal düzenlemeler dikkati çeker. En başta Anayasa (Bölüm I, m.2; Bölüm 2, m.16 ve 23) hukuk önünde eşitlik gereklerine işaret eder. 1991 tarihli Kadın ve Erkek Eşitliği Yasası (1991:433 *Jämställdhetslag*) cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasaklar. 1999 tarihli Çalışma Yaşamında Etnik Köken, Din ve İnanç Nedeniyle Ayrımcılığı Önlemeye Yönelik Yasa (1999:130), Engellilerin İş Yaşamında Ayrımcılığa Uğrama Yasasına Dair Yasa (*Lag (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder*)⁶³, 1999 tarihli Cinsel Yönelim Nedeniyle Ayrımcılık Yasası (1999:133), (Mal ve Hizmetlerde) Ayrımcılık Yasası (2003:307) kanunları gerek özel kesimde ve gerekse kamu kesiminde ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik emredici hükümler getirir.⁶⁴ Keza yükseköğretimde herhangi bir konuda cinsiyet, etnik köken ve dinsel inanç nedeniyle doğrudan veya dolaylı ayrımcılık yasaklanmıştır (Üniversite Öğrencilerine Eşit Muamele Yasası -2001:1286).

Etnik ya da din temelli ayrımcılığa maruz kalınması durumunda Etnik Temelli Ayrımcılık Ombudsmanına (DO)’na şikâyet başvurusunda bulunulabilir.⁶⁵

Uygulamada bu konuya nasıl çözüm üretildiğini yakından görmek amacıyla yerinden yapılan ziyaretler sırasında aktarıldığı üzere, ayrımcılığın belirgin biçimde yapılması değil, “ayrımcılık hissi doğuracak şekilde davranılmış olması” bile iş müzakereleri sırasında üzerinde durulmaya değer önemli bir ayrıntı olarak değerlendirilmektedir. Çalışanlara çalışma döneminin sonunda dağıtılan isimsiz anketlerle işyerinde ayrımcılık yaratan hangi tür uygulamalara tanık olunduğu sorulmaktadır. Çalışanın performansı kadar, işveren idarenin de çalışma yaşamını kolaylaştırıcı tutumu dikkate alınır. Anne ve babaların yıllık izin haklarını ve ebeveynlik izin haklarını kullanırken

⁶² Jägerskiöld,1988, 98

⁶³ Engellilerin bu konuya ilişkin haklarını etkili biçimde korumak amacıyla Engelli Ombudsmanı (*Handikappombudsmannen*) kurulmuştur.

⁶⁴ Eklund –Sigeman-Carlson, 2008, 46; özellikle cinsel yönelim nedeniyle ayrımcılıkla mücadele için bir ombudsmanlık kurulmuştur: www.homo.se

⁶⁵ www.do.se erişim tarihi 2010-04-15

herhangi bir eşitsiz uygulamaya maruz kalmamaları için her türlü önlemin alınması istenir.⁶⁶

Kamu iş yaşamının bazı kesimlerine “görev güvencesi” tanınırken, çoğunda bu güvence yoktur. Örneğin yargıçlık gibi hassas makamlarda tam görev güvencesi sözkonusu iken, geçici yetki ile atanan makamlarda çalışanlarda böyle bir güvenceli durum bulunmamaktadır.

4. Refah Devletin Toplumsal Dayanışma Kurumları

İsveç, refah toplumu olmanın sosyal ve hukuksal sorumluluğunu değişik kurum ve yöntemlerle yerine getirmeye çalışmaktadır. Toplumsal yaşamda aktif üretime katılmayan ya da zayıf durumda olan yaşlı, çocuk, hasta ve diğerlerinin her türlü maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayabilecek altyapıyı oluşturmuştur. Tabii bu altyapının, büyük bir ekonomik kaynak ve örgütlenmeyi gerektirdiği açıktır. İsveç toplumunda yüksek düzeyli vergilerin nedeni de bununla açıklanmaktadır. Her temel insan hakkının ekonomik bir gereğinin olduğunu bilen devlet, sosyal refah ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kaynakları büyük ölçüde vergilerle karşılamaktadır. Bunun yanında refah devletin toplumsal dayanışmaya yönelik yasal ve idari kurumları da oluşturulmuştur.

4.1. Sosyal ve Malî Yardım Hizmet Alanı

İsveç devleti her bireyin yaşamını uygar biçimde sürdürebilmesi için sosyal yardım almaya hakkı olduğunu kabul eder. Sosyal Hizmetler Kanunu (*Socialtjänstlag* 1980:620) bu haktan yararlanmada “makul standart” ölçüğünü (*en skäligh levnadsnivå*) dikkate alır.⁶⁷ Bu ölçüt bireyin kimseye muhtaç olmadan bağımsızca, ayaklarının üzerinde durabileceği bir yaşam düzeyine karşılık gelmektedir.

Yasa, yerel idarelere sosyal hizmetleri kurma konusunda geniş bir takdir hakkı verir. Bununla birlikte, sosyal yardıma hak kazanmak konusunda idari yargı da devreye girmektedir. İdari yargının geliştirdiği içtihatlar zamanla hakkın kullanımında bir genişleme yaratmıştır. Özellikle Yüksek İdare Mahkemesi (YİM)’nin içtihatları sosyal yardımlardan yararlanma hakkının kullanımında büyük kolaylıklar sağlamıştır. 1980’li yıllardaki bolluk ortamında bireyin lehine olan bu eğilim (yargının liberal tutumu) olumlu karşılanırken zamanla 90’lı yıllara gelindiğinde daralmaya başlayan ekonomi ve mali krizlerle birlikte eleştiriye konu olmuştur. 1995’lerde YİM içtihat daraltmasına gitmiştir. Artık yardımı hak etmek için daha sıkı koşullar aranmaktadır. Fakat yargının içtihatları sorunun çözümüne yetmemiştir. 1997’de yapılan bir değişiklikle yasada aranan şartlar daha belirgin hale getirilmiştir. Şimdilerde sosyal yardım

⁶⁶ Carlson, 2007, 215

⁶⁷ Wollmann, 2005, 347

yiyecek, giyecek, eğlence, harcama, sağlık, okuma, iletişim, enerji, seyahat, işe gidiş geliş, sigorta, tedavi, diş sağlığı, göz sağlığı, üyelik aidatları, sendika ve işsizlik ödenekleri gibi kalemler dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Ancak yasada yer alan “makul harcama” konusunda hâlâ bir net tanımlama bulunmamaktadır. Yardımlardan yararlanan kişi iş eğitimi ve beceri geliştirme kurslarına da katılabilir.⁶⁸

4.2. Gençlerin Korunması

İsveç devleti gençlerin maddi ve manevi anlamda sağlıklı, üretken ve güvenli olmalarına yönelik sürekli önlemler geliştirmektedir. Gençleri Koruma Kanunu (1990:52 *Lag med sårskilda bestämmelser om vård av unga*, LVU) kamu idarelerine 18 yaşına kadar olan gençleri koruma altına alma yetkisi vermektedir. Rıza verilmesi sözkonusu ise gönüllü koruma programı uygulanır. Sosyal Yardım Kurulu (*socialnämnden*) “rıza”nın gerçek (geçerli) olup olmadığını ve daha sonra geri alınıp alınmadığını denetler. Rıza’nın verildiği durumlarda *socialnämnden* bakım ve korumanın “gönüllülük” esaslarına göre sürdürülüp sürdürülemeyeceğini de inceler.⁶⁹ Geçerli bir rızanın olmaması durumunda, LVU devreye girer. Koruma altına alma kararı, sosyal yardım kurulunun başvurusu üzerine idare mahkemesi tarafından⁷⁰ verilir. (1990:52 sayılı yasa, Bölüm 4) Korumaya alınacak gencin aile çevresinde veya kendisinin günlük yaşam çevresinde bakım ve gözetim yardımının devamına karar verilir. Yasaya göre evde tedavi istismar, şiddet veya diğer olumsuz koşullar bulunması durumunda sakıncalıdır. Bu şartlar, ilgili kimse 18 yaşın altında ise dikkate alınır. Psikolojik ve sosyopsikolojik tedavi özellikle uyuşturucu alışkanlığı ve suç işleme eğilimi, anti-sosyallik belirtilerinin olması durumunda sözkonusu olur. Bu gruptaki tedavi sadece 18 yaşın altındakilere değil, 18-20 yaş arası gençlere de uygulanır. Bu koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği konusu ciddi tartışmalara gebe dir. 1980’lerin başlarında İdari yargı kararlarında vurgulandığı gibi, “toplumun bakış açısıyla genç için en iyisinin ne olduğu”na göre karar veriliyordu. Fakat bu yaklaşımda bir değişiklik oldu. 1990’larda “hukuksallık ilkesi” dikkate alınmaya başlandı.⁷¹

Şimdilerde iç hukukun bir parçası olan İHAS ve Strasbourg Mahkemesi’nin de içtihatları dikkate alınmaktadır. İHAS 8. maddede

⁶⁸ Lavin, 2000, 91

⁶⁹ RÅ, 1995, Ref. 98

⁷⁰ Yasa’nın 6. Bölüm’ündeki acil durumların sözkonusu olduğu hallerde Kurul’un kendisi, başkanı veya bir üyesi tarafından “acil koruma kararı” da alınabilir. Bu karar daha sonra bir hafta içinde idare mahkemesinin onayına sunulur.

⁷¹ www.regeringskansliet.se erişim tarihi 15.04.2010

düzenlenen özel yaşamın ve aile yaşamının korunması hakkının bir parçası olarak gençlerin korunmasında bazı hassasiyetler dikkate alınmaktadır. Örneğin, koruma programı boyunca gencin anne-babayla ilişkilerine tamamen bir set çekilmemekte, toplumsal yaşamın olağan ikliminde “normalleşmesi”ne yardım edilmektedir. Keza sağlığı bakımından ciddi bir tehlike olmadığı sürece 12 yaşından küçüklerin koruma programına alınmak yerine ailesi ile görüşülüp daha özenli bir ortam hazırlanması sağlanmaktadır.⁷²

4.3. Yaşlılık Ödeneği ve Emeklilik

Uzun yıllar süren araştırmalardan sonra, milenyum çağının başlarında yeni bir emeklilik sistemi devreye konmuştur. Emeklilik Yasası (1998:674)'nda bu sistemin ana esasları düzenlenmektedir. Sistem (1) kazançla ilintili emeklilik, (2) eğer kazanç dayalı emeklilik belli bir miktara ulaşmıyorsa bir garanti aylığı, (3) bir emeklilik avansı, olmak üzere üç esas üzerine kurulmuştur. Emeklilik avansı, İsveç emeklilik sisteminde bir yeni düzenlemedir. Emeklilik kesintisinin belli bir yüzdesi bir fon'a yatırılmakta; bu fonun idaresine bireyin kendisi karar vermekte; gelecekteki emeklilik maaşı böylece kişinin tercihine göre belirlenmektedir. Bu sistemde devlet emeklilik konusundaki sorumluluğundan belli ölçüde sıyrılabilmektedir. Bireylerin emekli olmaları durumunda havuzda yeteri kadar kesintilerinin olduğundan emin olmaları gerekir. Doğalleyen, bireyin kontrolündeki böyle bir fon sosyal sigortaların diğer alanında (örneğin hastalık sigortası) da kullanılabilir. Bu sistemin oluşturulma nedeni, eski emeklilik sisteminin fonda kaynak yetersizliği olması durumunda çökme riski taşımasıdır.⁷³

4.4. Çocuk Yardımı

Çocuk yardımı ödeneği, birlikte yaşamayan ana-baba ve çocukların yaşamlarını kolaylıkla sürdürebilmelerine yönelik bir sosyal güvencedir. Çocuk başına her ay ödenecek miktar yasa ile belirlenmiştir. Ancak yardıma hak kazanabilmek için yasada öngörülen şartların oluşması gerekmektedir. Bir anlamda yardım nafakası şeklinde işleyen bu ödenek, kendisine ödeme yapılan ana-baba tarafından çocuk için bir hesaba yatırılır. Sosyal sigorta bürosu (*försäkrinskassan*) ne kadar kesinti yapılacağını hesaplayıp alır. Sorumlu olan ana-babanın geliri üzerinden hesaplama yapılır. Bu konuda ebeveynlerle sigorta ofisinin ilişkisi kamu hukukuna; çocuklarla ebeveynin ilişkisi ise özel hukuka dayanır. Her iki ilişki de paralel yürür. Yardım nafakası ebeveyn tarafından hesaba yatırılmadığı takdirde adli yargı yeri devreye girer. Anne-baba tarafından hesaba yatırıldığı halde çocuğa ödeme yapılmışsa sigorta ofisinin sorumluluğu

⁷² Regnemalm, 1991,112

⁷³ Lavin, 2000, 92

doğmaktadır. 1996 tarihli yeni yasaya göre sosyal sigorta bürosu nafaka miktarını saptamakla görevlendirilmiştir. Yargı burada ikincil düzeyde bir ek güvence olarak kalmakta ve sadece nafakanın hiç ödenmemesi durumunda öne çıkmaktadır. Doğal olarak bu uyuşmazlığın görünümünde daha çok kamu hukuku tekniğine başvurulmaktadır.⁷⁴

5. İdarenin Denetimi

5.1. İdarenin Parlamento Aracılığıyla Denetimi

Parlametoya karşı sorumlu olan hükümet, gerek doğrudan (soru, gensoru, meclis soruşturması gibi yöntemlerle) ve gerekse dolaylı olarak (Ombudsman ve Sayıştay aracılığıyla) denetlenebilir.

21. yy'da bütün dünya ülkelerinin esin kaynağı olan ombudsman, ilk başlarda (1713'de Rus-İsveç savaşları sırasında) Kral XII. Charles seferde iken onun adına kamu idaresinin düzgün işleyişini gözetmek ve yasaların ülke genelinde yerli yerince uygulanıp uygulanmadığını denetlemekle görevliydi.

5.1.1. Ombudsmanlık, 1809 tarihli anayasada Kral ile parlamento arasında bir denge aracı olarak tasarlanmıştır. Sıradan yurttaşın, Kralın denetimindeki idarenin despotik uygulamaları altında ezilmemesi için böyle bir kurumun oluşturulması istenmiştir. Fakat Kral tarafından atanan Adalet Şansölyesi de varlığını korumuştur. Bu tarihten sonra demokratik iradenin atadığı Ombudsman (JO, *Justitie Ombudsman*) ile monarşik iradenin atadığı Adalet Şansölyesi (JK, *Justitiekanslern*) artık varlık kazanmışlardır.⁷⁵

5.1.2. Adalet Şansölyesi, aslında JO ile aynı işlevleri üstlenmiş durumdadır. Ancak JK, hükümet adına denetim yapar.

295 yıllık köklü bir geçmişi olan bu kurumun ilk zamanlar en önemli işlevi (bu tarihlerde Başsavcı –*Högste Ombudsman*- olarak adlandırılıyordu) Kral adına genel gözetim iktidarını kullanmaktı. Yasaların ülkede yerli yerince uygulanıp uygulanmadığını, kamu görevlilerinin görevlerini mevzuata uygun biçimde yapıp yapmadıklarını denetliyordu. 1719'da bu kurumun adı *Justitiekanslern* (Adalet Şansölyesi) olarak değiştirildi. İsmi değiştirilmesi, kurumun işlevinde herhangi bir değişikliğe yol açmadı. JO, idareyi denetleme işlevi günümüzde de daralmış yetki kapasitesiyle birlikte devam etmektedir.

1809 Anayasası'nda JK'nın görev ve yetkileri tanımlanmıştır Şansölye tarafsızlık içinde hukukçu kimliği ve yargıçlık deneyimi ile görev ifa eder. Kralın başhukuk temsilcisi olarak, devletle ilgili davalarda Kraliyeti temsil eder. Adalet hizmetlerinin denetimini de Kral adına yapar. Görevini ihmal eden kamu

⁷⁴ Lavin, 2000, 93

⁷⁵ Ombudsman hakkında ayrıntılı bilgiler için bkz. Akıncı, Müslüm (1999), Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman, İstanbul: Beta Yay.

görevlilerini saptadığında yaptırım uygulanması için derhal harekete geçer. 1970’de yürürlüğe konan Yeni Anayasa’da JK hakkında özel bir düzenlemeye yer verilmemekle birlikte bu kurumun varlığı devam etmiştir.

1809’dan beri kurumun yapısında sadece iki önemli değişiklik yapılmıştır: 1840’da yapılan değişiklikle, JK’nın hukuksal konuların ele alındığı bakanlar kurulu toplantılarında hazır bulunması durumuna son verilmiştir.⁷⁶ Diğer, 1848’de yargı teşkilatını yeniden yapılandırma kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklikle, JK’nın bazı hafif suçlarda kovuşturmaya başlama görevine son verilmiştir. Fakat kamu görevlilerinin görevi ile ilgili suçlar bakımından kovuşturma yetkisi yine uhdesinde bırakıldı.

JK, hükümet tarafından atanan, siyasi yönden tarafsız bir kamu görevlisidir. Atama belli bir süreye bağlı olarak yapılmamaktadır; emeklilik çağına kadar atama söz konusudur. Kendisi istemedikçe hiçbir biçimde makamından alınmaz. Görevini bağımsızca yerine getirir.

Kural olarak Yüksek Mahkeme (Yargıtay) yargıçları veya onunla aynı sınıf ve dereceye sahip yargıçlar arasından seçilerek atanır. Burada güven ve saygınlık oldukça önemlidir.

Kurumun örgütsel yapısı oldukça küçüktür. Devamlı statüde çalışan 17 hukukçu ve 8 adet diğer görevli vardır. Burada görev yapan hukukçular yargıçlık özlük haklarına sahiptirler. Bunlar geçmişte çeşitli mahkemelerde daha önce yargıçlık yapmış kişilerdir. Bazı hallerde, gerek görülürse uzman bilirkişilerden de yararlanılabilir.

JK’nın başlıca görevleri şöyle özetlenebilir;

1-Hükümete yasa yapım sürecinde (yasa taslakları üzerinde inceleme yapıp, görüş bildirmek suretiyle) danışmanlık yapmak,

2-Devletin menfaatini ilgilendiren davalarda (devlet aleyhine açılan tazminat davalarında) hazineyi temsil etmek,⁷⁷

3-Devlet adına merkezi ve mahalli idarelerde görev yapan kamu hizmetlilerini denetlemek ve görevi kötüye kullanma durumlarında dava açmak,⁷⁸

4-Basın Özgürlüğü Kanunu’na göre tanımlanmış alanda basın özgürlüğünün aşılp aşılmadığını tesbit etmek. Bu tür davalarda JK bir savcı gibi

⁷⁶ Finlandiya Adalet Şansölyesi’nin bu görevi halen devam etmektedir.

⁷⁷ 1948’e kadar JK Başsavcılık görevini üstlenmişken, bu tarihten sonra bu görev Genel Savcılık kurumuna verilmiştir.

⁷⁸ İsveç Barolar Birliği de belli ölçüde JK’nın yetki kapsamındadır.

hareket eder. Aynı zamanda, Veri Kanunu (*Data Act*)’nda tanımlanan sayısal (digital) iletişimde kamunun yararını korumak üzere harekete geçer.⁷⁹

JK’nın denetim işlevi esasında JO ile çakışan bir konudur. Bu, kurumların tarihsel geçmişinden kaynaklanmaktadır. Biri Parlamento adına, diğeri Kraliyet adına denetim yapan bu kurumlar arasında yetki çatışması çıkmaması için şimdilerde sürekli iletişim halinde bir işbölümü yapılmaktadır. Bu iş paylaşımı zaman ve yer bakımından olabileceği gibi, konu bakımından da olabilmektedir. Böylece devletsel üst kurumlar arasında krize yer vermeden uzlaşma kültürü içinde herkes kendi işini yapmaktadır. Bireysel yakınlıklar genelde halkın kendisine daha yakın hissettikleri JO’na yöneltilmektedir. Fakat belli hukuksal önlem ve yaptırımların alınmasını isteyen kurumlar JK’ye başvurumaktadırlar.

Adalet Şansölyesi’nin basın özgürlüğüne ilişkin görevlerine gelince;

Basın Özgürlüğü Yasası ve İfade Özgürlüğü Yasası anayasal değerlerde iki temel yasadır. Basın Özgürlüğü Kanunu dört önemli koruma öngörür:

1-İdarenin basın kuruluşlarının basım, yayın ve dağıtım konusunda engellemesine karşı koruma,

2- haber alma ve yayınlama özgürlüğünü güvenceleme

3-neyin yayınlanabileceği/açıklanabileceği, neyin açıklanamayacağı konusundaki sınırları belirleme,

4- iletişim özgürlüğünün kötüye kullanılması durumunda yaptırım uygulama.

Kamusal bilgilere erişim ve paylaşım hakkının sınırları yasa ile (özellikle *Sır Kanunu*) belirlenmiştir. Sözle ve yazılı olarak bilgilerin (haber formatında) yayılması özgürlükler açısından hassasiyetler içerdiğinden bu konu dikkatle izlenmektedir.

Basında sansür uygulamasına yer verilmemektedir. Keza basılmış eserleri sistematik olarak önceden denetleyen bir kurum veya mekanizma bulunmamaktadır.⁸⁰ Yayın sonrası faaliyetlerde basının, kendine tanınan özgürlüğün sınırını aşıp aşmadığını saptama konusunda JK’ye görev verilmiştir. Özellikle basın suçlarında Şansölye savcılık rolünü üstlenmektedir. Basınla ilgili bir suç işlenmesi durumunda davanın açılmasına sadece JK karar vermektedir. Keza basılmış eserlerin toplatılması kararını da JK verir. İki hafta gibi kısa bir

⁷⁹ **Rustand, Håkan, (2007), The Chancellor of Justice in Sweden – a brief presentation, Stockholm:JK., s.3**

⁸⁰ **Marcusson, Lena, (1993), “Freedom of the Press. Rights and Protection of Informants to the Press”, Modern Legal Issues, An Anglo-Swedish Perspective (Ed. Ulf Göranson), Uppsala: Iustus Förlag, s.218**

sürede dava açılmadığı takdirde toplatma kararı kendiliğinden hükümsüz olur. Bazı basın suçları hükümetin izniyle kovuşturulabilir. Kovuşturma boyunca adli ve idari makamlar JK'ye her bakımdan yardımcı olmak zorundadır.

Basın Özgürlüğü Kanunu'nda gerek JK ve gerekse yargı yerlerinin basın davalarında nasıl hareket edeceklerine dair temel ilkelere de yer verilir. Buna göre, JK ve mahkeme heyetinin her zaman basının özgür bir toplumun temeli olduğunu unutmaması gerekir. Değerlendirmeler ifade tarzındaki hukuka aykırılıktan çok, maddi gerçeklik ve fikir üzerinde yoğunlaştırılarak yapılmalıdır. Haberin ya da düşüncenin sunum şekli çok, amacına bakılmalıdır. Muhakeme sonucunda tam bir netlikle suç saptanamamış, ikileme düşülmüşse o takdirde (*in dubio pro reo* ilkesi gereğince) mahkûmiyet yerine, beraata meyledilmelidir.⁸¹

5.1.3. Öteki Parlamento Denetim Kurumları

RF 12. Bölüm'de JO dışında parlamento aracılığıyla yapılan öteki denetim kurumlarına yer verir. Bunların başında Riksdag bünyesinde oluşturulmuş olan "Anayasa Komisyonu" (*Konstitutionsutskottet*) gelir. Bakanlıkların yürütme ile ilgili üst düzey işlevleri bu Komisyon tarafından denetlenir. Ancak iktidarın siyasi programı bu denetimin dışındadır. Burada yargı benzeri bir usul izlenir. Komisyon soruşturur, sormaca uygular ve elde ettiği bulguları bir rapor haline getirerek (Denetim Raporu) parlamentoya sunar. İnceleme ve araştırmaları sırasında bütün devlet organları ellerinde bulunan her türden bilgi ve belgeyi vermek ve Komisyonla işbirliği yapmak zorundadır.

RF 7. maddeye göre Parlamento kendi bünyesinde mali denetim komisyonu (*Revisor/ Auditors*) da oluşturur. Bu Komisyon, yapılan harcamaların Bütçe Kanunu'na uygun olup olmadığını denetler. Keza devletin mali ve ticari trendinin genel analizini yaparak kamusal kaynakların etkili kullanımına ilişkin değerlendirmelerde bulunur. Teftiş Komisyonu kamunun elindeki her türden bilgi ve belgeye ulaşma hakkı ve yetkisine sahiptir. Teftiş için de yerinde inceleme yapılabilir. Belli bir inceleme sonunda veya yıllık olarak hazırlanan (dönemsel) rapor Parlamento'ya sunulur.

Teftiş Komisyonu bir kamu görevlisinin yapmış olduğu harcamalar nedeniyle Bütçe Kanunu bakımından aklama veya zimmete yönelik bir karar vermez. Bu iş salt mali denetim yetkisiyle donatılmış Denetim (Murakabe) Büroları tarafından yapılır. Bu Bürolar, Ulusal Denetim Bürosu'na (bir tür Sayıştay) bağlı olarak faaliyette bulunurlar. Bu Büro, salt mali konularda değil aynı zamanda idari alandaki gelişmelere de odaklanmaktadır. Örneğin genel anlamda eğitim sisteminin yapılanmasına yönelik bir yönlendirme çalışması da

⁸¹ Rustand, 2007, 5-6

yapılabilmektedir. Ulusal Denetim Bürosu, çalışmalarında İdareyi Geliştirme Ajansı ile yakın ilişki kurar.⁸²

5.2. İdari Denetim

İsveç idari yapılanmasında hiyerarşik düzenin her kademesinde öz sorumluluk esaslı işler. Anayasa gereğince üst konumdaki bir idari birim alt konumda bulunan idareye –kural olarak- emir ve talimat veremez. Yetki kime verilmiş ise o makam tarafından kullanılır. Bu durum İsveç yönetim anlayışının bir sonucudur. Yasanın uygulamasında ve kamusal otoritenin kullanımında müdahaleden kaçınılarak idarenin özgüveninin gelişmesine imkan tanındığı gibi, bağımsızlık anlayışı içinde tam sorumluluk yüklenerek idari otorite desteklenmektedir. Bunun sonucu olarak üst idari birime bir konu ile ilgili olarak danışıp görüş almak, karar sahibi idarenin sorumluluğunda bir eksilme yaratmaz. Normal koşullarda da idarenin alt birimlere talimat vermesi sözkonusu değildir. Üst idari birime yapılacak gayrı-resmi bir başvuru ile işlemi değiştirmeye çalışmak (diğer ülkelerde yaygın olarak işe yarasa da) burada pek bir sonuç vermemektedir.⁸³ Üst idarenin –yasa ile verilmiş ayrık yetki dışında- kararı değiştirme yetkisi yoktur. Yine de idarenin bazı alanlarda -kamu soruşturma birimleri ile mahkûmların durumunu düzeltme taleplerinde- gayrı-resmi başvurular işe yaramaktadır.

İdarenin işlemine karşı her ne kadar itiraz yoluyla hiyerarşik üste başvurmak olanaklı ise de aslolan idarenin işlemini kendisinin düzeltmesidir. Bu, aynı zamanda idarenin gereksiz yere zaman ve para kaybına neden olmaksızın kısa yoldan hatasını telafi etmesine fırsat verir.

İdarenin yalın gözle anlaşılabilen maddi hatalarını her zaman için düzeltmesi mümkündür. Keza hukuk kurallarının uygulanmasında yapılan yanlışlıklar da düzeltilebilir. Vergi hukuku uygulamalarında idarenin örneğin, hatalı tahakkuku düzeltmesiyle vergi yükümlüsü açısından ekonomik kayıpların önüne geçilmiş olur. Bu, genel idari usulün de temel ilke ve gereklerindedir.⁸⁴

Lehe sonuç yaratan idari işlemler kural olarak geri alınamazlar. Ancak, şu üç durumda bu mümkündür: birincisi, iptal edilebilme koşuluyla (*cancellation proviso*) yapılan işlemler (Ör. İzin, ruhsat verme işleminde olduğu gibi). İkincisi, kamu sağlığı, kamu güvenliği nedenleri (ör. Yangın tehlikesi, ulaşım güvenliği vb.) belirlediğinde işlem geri alınabilir (Kazanılmış hak, kamu sağlığı ve güvenliği karşısında önkoşulsuz bir koruma görmemektedir).

⁸² Regnemalm, 1991, 136-137

⁸³ Regnemalm, 1991, 139

⁸⁴ **Marcusson**, Lena, (1995), “*Administrative Procedure*”, **Swedish Law, a Survey**, Stockholm: Juristförlaget, s.552

Üçüncüsü, kişinin bizzat etkili çabası ile idareyi yanıltarak lehine sonuç doğurucu bir işlem yapılmış ise o işlem her zaman için geri alınabilir.⁸⁵

İdare kolluk yetkisinden kaynaklanan işlemlerini her zaman için değiştirebilir. Emir ve yasak içeren bu türden işlemler hukuk sınırları içinde kalmak koşuluyla her zaman için düzeltilebileceği gibi, daha da ağırlaştırıcı önlemler alınabilir. Etkin ve etkili bir idare için mümkün oldukça hareket özgürlüğü sağlanmak amaçlanmaktadır. Kamu sağlığı ve güvenliği bakımından bir yasak, artık gerekli görülüyorsa idare bunu her zaman kaldırabilir.

İzin vermeyi içeren başvuruların reddinde, başvuran her zaman için yeni argümanlarla idareye bir kez daha başvurup karar alabilir. Ancak burada, gerçekten de koşulların değişmiş olması gerekir.⁸⁶

İdarenin hukuka aykırı kararlarına itiraz etme hakkı olmakla birlikte aslolan kendisinin yanlış kararını düzeltmesidir. Açık maddi hataları idare her zaman için düzeltebilir. Ör. Sosyal sigorta, vergi gibi alanlarda idarenin kendiliğinden düzeltme sorumluluğu vardır. İdarenin bir işlemini düzeltmesi ancak taraflar bakımından ek bir yükümlülük getirmediği veya tarafların zararına olmadığı takdirde mümkündür.⁸⁷

5.3. İdarenin Yargısal Denetimi

İsveç'te II. Dünya Savaşı'nın ertesinde idari yargı ve genel olarak idarenin yargısal denetim usulünde yeni arayışlar başlamıştır. Bu dönemde birincisi, giderek yaygınlaşan ve karmaşık örgütlenmeye sahip idare karşısında daha nitelikli bir idari yargı teşkilatı kurularak bireylerin özgürlüklerinin daha etkili biçimde korunmasına yönelik ihtiyaç; ikincisi, eskimiş kurum ve kuralların (ilkelerin) demokrasi ve anti-bürokratik eğilim karşısında yenilenmesi ihtiyacı sıklıkla dile getirilmiştir.⁸⁸ Bireyi idare karşısında zayıf durumdan kurtarmak ve idareyi daha fonksiyonel hale getirmek amacıyla hem teşkilatlanma, hem de usul konularında bir dizi reformlar yapıldı.

İsveç yargı örgütü adli yargı, idari yargı ve özel (görevli) yargı olmak üzere başlıca üç kısımdan oluşmaktadır. Anayasa'da Yüksek Mahkeme (*Högsta Domstolen*) ile Yüksek İdare Mahkemesi (*Regeringsrätten*) zikredilir; diğerleri ise yasa ile kurulmuş olan mahkemelerdir.

Anayasa (RF) Bölüm 11, m.2'ye göre görülmekte olan bir dava ile ilgili olarak yasama ve yürütme dâhil hiçbir kamu erki davanın nasıl karara

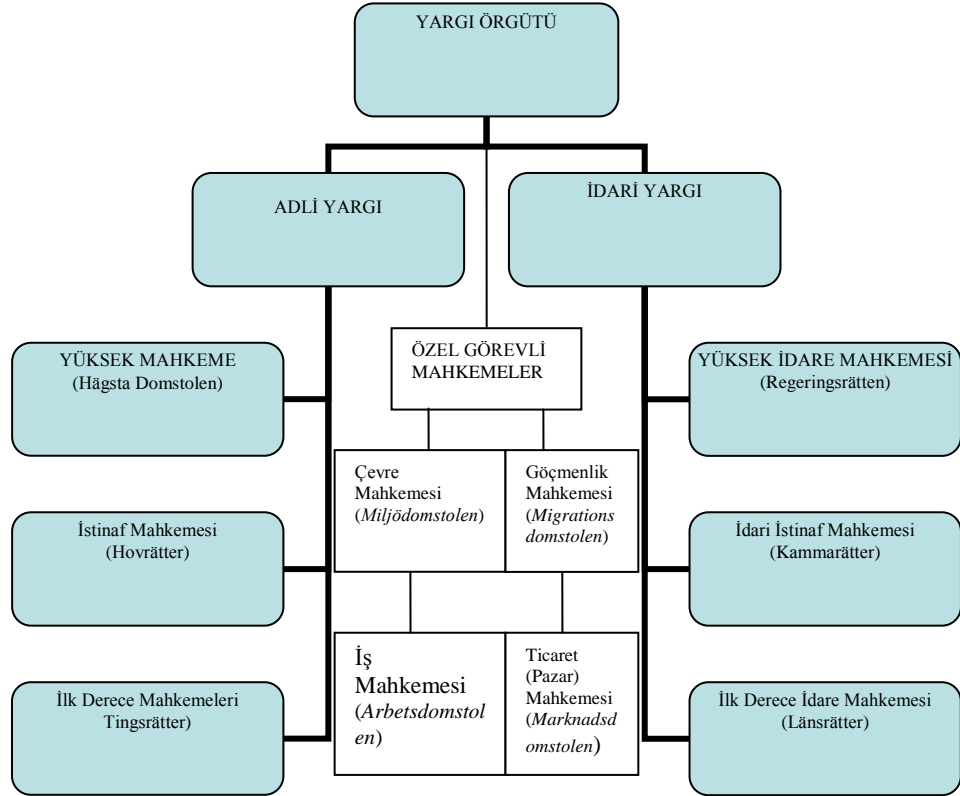
⁸⁵ Regnemalm, 1991, 141

⁸⁶ Lundin, Olle (1999), **Kommunal Revision**, Uppsala: Iustus Förlag, s.271

⁸⁷ Marcusson, 1995, 552

⁸⁸ Jägerskiöld, 1988, 87

bağlanacağı veya bir normun nasıl uygulanması gerektiği konusunda mahkemeye yön veremez. Mahkemelerin görev ve yetkileri yasa ile belirlenir (11/4 m.).

İsveç'te Fransız idari yargı teşkilatı model alınarak 1909'da *Regeringsrätten* kurulmuştur. Bu mahkeme, idarenin aldığı bazı kararları denetleyen hükümetin işyükünü hafifletme ve yurttaşlara daha iyi bir hukuk güvenliği sağlayacak ek mekanizmalar geliştirme istek ve niyetiyle kurulmuştur. Tarihsel bağlamda bakıldığında İsveç dil terminolojisinde yürütme erki (*regeringen*) ile yüksek idari yargı (*Regeringsrätten*) yakındaş bir görünüm sergiler.⁸⁹

⁸⁹ **Petersson, Olof – Beyme, Klaus von – Karvonen, Lauri – Nedelmann, Birgitta – Smith, Eivind** (1999), **Democracy the Swedish Way**, Stockholm: SNS Förlag, s. 58

Kuruluşundan itibaren uzun yıllar yürütmeye yakın bir konumda faaliyette bulunan idari yargı teşkilatı özellikle 1970'li yıllarda gerçekleştirilen yargı reformuyla (1971 ve 1976) bugünkü kimliğini kazanmıştır. Son yıllarda 1990'da ve 1996'da yapılan değişiklikler de reformların daha kurumsallaşmasını sağlamıştır. Bunlar arasında 1996 reformu bazı önemli değişiklikler getirmiştir. Bununla idari davalarda iki taraflı ve çekişmeli (*procédure contradictoire*) bir usul yürürlüğe konmuştur. Bu şu demektir; idari bir işleme karşı bir kişi başvuruda bulunduğu, karar mercii davacı ile eşit konumda görülen davanın bir tarafıdır. Bu değişiklikten önce karar mercii davanın tarafı olarak görülüyordu; daha çok kendisinden bilgi alınan konumundaydı. Sonuç olarak idari dava ile idari usul arasındaki sınır biraz daha belirginleşmeye başlamıştır.⁹⁰

Mahkemeler, hukukçu bir başkan ve meslekten olmayan (*nämndemän*, genelde ilgili sektörde uzman, halktan *–lekmannadomare-* kişiler) yargıçlardan oluşan heyetle karar verirler.

Adli yargı ile idari yargının görev alanı net değildir. Bu nedenle de zaman zaman yetki çatışmaları yaşanmaktadır.⁹¹ Adli yargıda bir genel

Ticaret Mahkemeleri (*Marknedomstolen*) tüketici hakları ile pazar ve rekabet hukukundan doğan uyuşmazlıklara bakar.

İş Mahkemeleri (*Arbetsdomstolen*) kamu ve özel sektörde bir hizmet akdi ile çalışanların iş uyuşmazlıkları ile disiplin yaptırımından doğan uyuşmazlıklara bakar.

⁹⁰ **Matz**, Henrik, (2000), “*Foundations of The Right to Access to Justice*”, **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd, s.681

⁹¹ Bunun bir örneği vergilendirme yetkisinden doğan uyuşmazlıkta yaşanmıştır. Belediye vergileri, yerel vergiler grubundadır. O bölgede oturanların daha sonra kendi belediyelerine aktarılmasını diye Maliyeye yatırdıkları bir vergidir. Ancak 1995 tarihli bir yasaya göre Devlet bu vergilerden bir kısmını elinde tutar ve daha zayıf durumda olan belediyelere aktarır. Bu düzenleme Hukuk Konseyi (*Lagrådet*) tarafından Anayasaya aykırı bulunmuştur. Zira bu yasa her belediyenin öz sorumluluklarını yerine getirebilmesi için kendi bölgesindeki mükelleflere vergi tahakkuk ettirme olanağını ortadan kaldırmaktadır. Yasaya bakılırsa bir belediyede ödenen vergi değişik amaçlarla bir başka bölgede kullanılabilir. Bu itirazlara rağmen yasa yürürlüğe konmuştur. İşte bu yasanın uygulamasından doğan bir dava, Güney İsveç'te bulunan Vellinge belediyesinin devletten 42 milyon SEK alacaklı olduğuna dair yaptığı bir başvurudur. Bu davada ileri sürülen sav, devletin burada sadece geleneksel bir muhasebeci, bir emanetçi olduğu; zamanı gelince bu emaneti gerçek sahibine teslim etmesi gerektiği yönündeydi. Bir başka anlatımla davanın esası, idari ya

Muhakeme Usulü Kanunu (*Rättegångsbalken*) uygulanırken, idari yargıda İdari Yargılama Usulü Kanunu (*Förvaltningsprocess 1971:291*) ve bunun yanında özel yasalardaki usule ilişkin hükümler uygulanmaktadır.

İdare mahkemeleri önüne gelen bir uyuşmazlıkta açıkça yasa ile görevli kılınmadığı takdirde, yetkisizlik kararı vermektedir. Kendisine dosya gönderilen yargı yeri davaya bakmaktadır. Böylece başvuruda bulunan, nereye başvuracağı konusunda ekstra çabaya girmeden, hak kaybına uğrama çekincesi ve telaşı yaşamadan yakınmasının dinleneceği güvencesine kavuşmuş olmaktadır.

Kural olarak yerel idarelerin kararlarına karşı bölge düzeyinde itiraz edilebilir. İl idare kurulu örneğinin polis idaresi veya belediye encümenliğinin vermiş olduğu kararlara karşı yapılan başvuruları görüşür. Bazı durumlarda yakınma konusu temel hak ve özgürlüklere müdahale içeren bir kararla ilgiliyse o takdirde Regeringsrätten'e başvurulabilir. Bölgesel veya yerel kurullar merkezi idari otoritenin altında ise kararları ilgili otoritenin yönetim kurulunca denetime havale edilir. Örneğinin, Posta İdaresi'nin bölgesel veya yerel idarecilerinin kararlarına karşı yapılan başvurular Posta İdaresi Kurulu'na yollar; iş teftişi ile ilgili kararlara karşı yapılan başvurular ise İş Güvenliği ve Sağlığı Kurulu'na havale edilir.

Bazı idari kararlara karşı hükümete itiraz yoluyla gitmek gerekebilir. Yetki paylaşımının gerisindeki neden, hukuksal konularla ilgili uyuşmazlıkların yargıya; siyasi konularla ilgili uyuşmazlıkların ise hükümete gönderilmesidir. Bu konudaki ayıklama da açık biçimde yapılamasa da, *Förvaltningsprocesslagen* m.8'e göre, idari yargıya yasal bir dayanakla başvurulması gerekir. Belli bir sektörün maddi olarak düzenlenmesi bir yasa ile olduğu takdirde ya da daha açık anlatımla bir idari faaliyet yasa ile açık biçimde düzenlendiği durumda –genel düzenleyici idari işlemlerle de belirginleştikten sonra- idari yargıya gidilebilir.

İdari uyuşmazlıklarda ilk derece (genel) yargı yeri *Länsrätten*'dir.⁹² Ancak bazı davalarda ilk derece mahkemesi sıfatıyla İdari İstinaf Mahkemesi

da mali bir yaklaşımdan çok, medeni hukuk temelinde açılıyordu. Yetki uyuşmazlığı konusu, İstinaf Mahkemesi'nde adli yargının görevli olduğu kararıyla çözümlendi.

Buna karşın tarımsal destekleme yardımı ile ilgili bir davada başvurusunun AT Yönergelerine dayanarak ileri sürdüğü savların sözkonusu olduğu uyuşmazlık "idari" nitelikte görülerek dosya idari yargıya yollanmıştır. Bkz. **Nergelius**, Joakim (2000), "*Sweden System of Judicial Protection*", **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd.,s.673

⁹² Sayıları 24 adettir.

(*İİM-Kammarrätten*)'ne⁹³ de başvurulabilmektedir. Danıştay konumundaki Yüksek İdare Mahkemesi (*YİM- Regeringsrätten*) ise daha çok içtihat mahkemesi konumundadır. İdari İstinaf Mahkemesi (*Kammarrätten*) ilk derece idare mahkemesinin (sosyal güvenlik yardımı, ehliyet işleri, vergi tahakkuku ve nüfus işlemleri ile ilgili) kararlarına karşı yapılan temyiz başvurularını inceler. Kural olarak İdari İstinaf Mahkemesi'nin her kararına karşı YİM'ne başvurmak olanaklı ise de pek çok dosyada *de facto* olarak temyiz başvurusu İİM ile sınırlı kalmaktadır (İYUK m.36). Bazı durumlarda temyiz yeri YİM'dir. Örneğin Patent Mahkemeleri (*Patentbesvärsträtten*)'nin kararlarına karşı temyiz yeri YİM'dir. Keza, vergi tahakkukuna karşı yapılan itirazları değerlendiren Ulusal Vergi Kurulu (*Riksskatteverket*)'nun kararlarına karşı YİM'ne temyize gidilir.

Hükümete itiraz yoluyla gidilebilen kararlar özel yasalarda tanımlanmıştır. Örneğin, yerel trafik düzenine ilişkin (araç işletme izinleri) ya da atamaya ilişkin kararlar, vatandaşlık başvurularına ilişkin kararlar, yabancıları ilgilendiren konular ve kolluk işleri ile ilgili kararlar aleyhine hükümete itiraz yolu ile başvurmak olanaklıdır. Bazı hallerde ilk ve son derece itiraz mercii yasa ile belirtilir. Örneğin, seçim işleri ile uyuşmazlıklar Yüksek Seçim Kurulu'nda görülür. Bazı mahkemelerin temyiz yeri de yasa da özel olarak gösterilebilir. Örneğin, Yabancılar Kanunu (1989:529 *Utlänningslag*)'na göre İsveç Göçmenlik Kurulu (*Migrationsverket*)'nun kararları aleyhine idari yargıya gidilebilir.

5.3.1. Başvurulabilirlik

Geleneksel idari anlayışa göre İsveç yurttaşlarının idari bir karar aleyhine (eskiden Krala yapılırdı) idari ve yargısal başvuru hakları vardır. Yasa ile açıkça yasaklanmadığı sürece bu ilke bütün idari faaliyetler için geçerlidir (1986:223 sayılı İUK, m.22/a).

Kural olarak kesin ve yürütülebilir aşamaya gelen idari işlemler aleyhine yargıya başvurulabilir. Bazı durumlarda kesin ve yürütülebilir aşamaya gelmese bile örneğin, “idarenin güç kullanmaya karar vermesi gibi durumda bu, etkili bir işlem olarak algılanıp “dava edilebilir” olarak kabul edilmektedir.⁹⁴

1980'li yıllarda İsveç'te Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından özellikle bazı idari işlemler aleyhine yargı yoluna gidilememesi nedeniyle adil yargılanma hakkına aykırılıktan dolayı mahkûm edilince bir dizi reform yapıldı. Her ne kadar *Lassagard* kararı İsveç'in AB hukukundan kaynaklanan haklarla ilgili idarenin verdiği kararlara karşı yargı yoluna başvurulamaması gerekçesine dayansa da, bu karar diğer idari işlemlere de engel olmuştur. 1988 tarihli Bazı

⁹³ Sayıları 4 adettir.

⁹⁴ Nergelius, 2000, 677

İdari Kararların Yargısal Denetimi Hakkında Kanun (*Lag om rättsprövning av vissa förvaltningsbeslut* 1988:205) önemli bir yenilik getirdi: idari yargı kendisine yapılan bir başvuruya bakacaktır. Ancak burada da bazı sınırlandırmalar söz konusudur; idari yargıya bir başvuruda bulunabilmek için uyuşmazlığın Anayasa'nın 8/2-3. maddelerinde anılan düzenlemelerle ilgili olması (Uyuşmazlığın davacının idare tarafından öngörülen medeni bir hakkı veya bazı idari yükümlülükleri içeren kurallarla ilgili olması) veya uyuşmazlığın bir kamusal yetki kullanımından (*myndighetsutövning*) kaynaklanması gerekir. Olağan başvuru yolu öngörülmemişse uyuşmazlık ayrıksı kurallarla çözümlenir. Hükümet kararları YİM'de, diğer idari otoritelerin kararları İİM'de muhakeme edilecektir.⁹⁵

5.3.2. Dava ehliyeti

İdari bir işlem aleyhine yargı yolunun veya itiraz olanaklarının açık olması o karara karşı herhangi bir kişinin başvuruda bulunabileceği anlamına gelmez. İsveç hukukunda *actio popularis* geçerli değildir. Başvuru hakkının kime ait olduğu konusunda pek çok yasal düzenlemede hüküm bulunmaktadır. İUK 22 m., İYUK 33. maddesi *locus standi* konusunda genel ilkeleri ortaya koyar. Bir karara karşı bu karardan olumsuz etkilenen kimse başvuruda bulunabilir. Başvuru hakkı sahibi, bir işlemin kendisine yöneltildiği, başvurusu reddedilmiş, kendisine bir yasak veya emir yöneltilmiş kişidir. Ancak doğrudan değil de, karardan dolaylı olarak etkilenecek olan bir kişinin de başvuru hakkı kabul edilmektedir. Bu kişi herhangi bir kişi değil, menfaati hukuk düzeninde tanınıp korunan ve bu işlemde zarar gören (ya da görececek olan) kişidir. Hangi kişilerin menfaatlerinin korunmaya değer görüldüğü yasal düzenlemelerin içeriğinden anlaşılabilir. Örneğin, vergi yükümlüsü veya hazine kayyumu gibi kimselerin başvuru hakları tanınmaktadır. Ancak ihbarcının başvuru hakkı kural olarak tanınmamaktadır.⁹⁶

⁹⁵ Ancak 1988 tarihli düzenlemeye karşın yine de bazı gri alanlar bulunmaktadır. Örneğin yargı benzeri bazı idari otoritelerin kararlarına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. İHAS 6. madde "herkes" demesine karşın 1988 tarihli yasada idari işlemlerle "kişisel bir ilgi"nin olması gerekiyor. Bu da dava hakkı bakımından bir kısıtlama getiriyor. Öte yandan yasa'nın uygulama alanı da dardır. Bu nedenle öğretilerde yığınla eleştiri almıştır. Bkz. Nergelius, 2001, 677

⁹⁶ Bir kararında Yüksek İdare mahkemesi, ziyaret ettiği evin iki köpeği tarafından saldırıya uğrayan bir kadının, belediyeye köpeklerin itlafı için yapmış olduğu başvurunun reddine karşı yaptığı itirazı *locus standi* yokluğu nedeniyle reddetmiştir. Bkz. Regnemalm, 1991, 223

5.3.3. Süre

Başvurunun belli bir süre içinde yapılması gerekir. Bir işleme karşı başvuru üç hafta ile sınırlıdır (İYUK m.7, İUK m.23). Süre, bildirim ya da ilan tarihinden itibaren işlemeye başlar. Süre aşımı, işlemi yapan idarece denetlenir. Başvuru dilekçesini alan yetkili idari birim önkoşullar yönünden bir inceleme yapar. Bir eksiklik saptamazsa, başvuru hakkında karar verecek mercie dilekçeyi havale eder. Süre aşımı varsa dilekçenin reddine karar verilir. Ancak başvuranın yasal (meşru) bir mazereti varsa o takdirde süre aşımı olmadığı kabul edilerek dilekçenin kabulüne karar verilmektedir. Örneğin, idarenin yaptığı işlemde buna karşı nereye, nasıl ve ne kadar sürede başvurulacağı gösterilmemiş ve sürenin geçirilmesi mazur görülebiliyorsa veya idarenin bir yanılması sözkonusu ise o takdirde süre aşımının olmadığı kabul edilir. Bazı olağanüstü durumlarda (*restitutio fatalium*) ıslah yoluyla başvurunun kabulüne karar verilebilmektedir.⁹⁷

5.3.4. Başvuru Şekli ve Temsil

Kural olarak başvurunun bir dilekçe ile yapılması gerekir. Dilekçede isim, adres, iletişim bilgileri, imza ile itiraz konusunun ne olduğu açık biçimde belirtilmelidir.

İsveç idari yargısında davada bir avukatla temsil zorunluluğu bulunmamaktadır. Fakat maddi durumu iyi olmayıp da avukat tutmak isteyen, mahkeme avukat atayabilmektedir. Masrafları devlet karşılamaktadır.⁹⁸

5.3.5. Başvurunun Ele Alınışı ve Hüküm

Yargı yeri kendisine gelen bir başvuruyu öncelikle önkoşullar bakımından incelemeye tabi tutar. Önkoşullarda bir eksiklik tesbit edilemezse o takdirde esasa geçilir.

İlk olarak geçici tedbir kararlarının istenip istenmediğine, istenmiş ise bunun yerinde olup olmadığına bakılır. Muhakeme, mümkün oldukça tam bir açıklık içinde gerçekleştirilir.

İdari yargı önüne gelen bir uyuşmazlıkta esas hakkında denetim yaparken işlemi “hukuka uygunluk” kadar “akla uygunluk” testine de tabi tutabilir. Muhakeme sonucunda –olgusal gerçeklikler de dikkate alınarak- işlem iptal edilebileceği gibi, yeniden formüle edilebilir veya tamamen yeni bir kararla değiştirilebilir de.

⁹⁷ Marcusson, 1995, 553

⁹⁸ Lerwall, Lotta, (2000), “*The Effectiveness of Administrative Justice: Sweden*”, **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd, s.756

Bir de Yerel Yönetim Yasası'nın (1991:900 *Kommunallag- KL*) 10. maddesinde düzenlenmiş olan bir belediye yakınması yöntemi de bulunmaktadır. Daha sınırlı bir uygulama alanı olan bu yöntem (*Laglighetsprövning*)⁹⁹ yerel ve bölgesel otoriteler tarafından alınan kararların denetimi için başvuru usulünden oluşmaktadır. KL'nin 10. bölümünde düzenlenmiş olan bu yöntemde, o yerde yaşayan (karardan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen) herhangi bir kimsenin başvurusu üzerine belediyenin ilgili birimi yakınmayı inceler ve itirazı yerinde görmezse bu kez belediyenin bir mensubu idare mahkemesine konuyu taşıyabilir. Burada amaç kuşku içeren bir idari işlemi yargı yoluyla kristalize etmektir. Belediyenin almış olduğu karardan mağdur olduğunu ileri süren yakınmacı (o bölgede oturan) bir dilekçe ile yakınma konusunu, yakınılan kararı, karara kısmen mi yoksa tamamen mi itiraz ettiğini, adres ve kimlik bilgileri ile ve varsa temsilcisinin de vekâletnamesini koyarak başvuruda bulunur. Süre, burada da kararın bildiriminden (ya da duyurusundan) itibaren üç hafta ile sınırlıdır. Belediyenin ilgili kurulu gerekli incelemeyi yaptıktan sonra, bu kararı yeniden ele alıp almayacağına dair bir karar alır. Eğer önceki kararını yeniden ele almayacağı yönünde bir karar alırsa bu kez bir mensubunun itirazı ile konu idare mahkemesine iletilir.¹⁰⁰ İdare mahkemesi bu başvuruda dar ölçekli bir "*hukuka uygunluk*" (*laglighetsfrågor*) denetimi yapar. Mahkeme, işlemin yasanın aradığı biçimsel koşullara uygun olup olmadığı, yetki aşımının bulunup bulunmadığı ve mağduriyetin koşullarının meşruluk içerip içermediğini araştırır. İşlem hukuka aykırı bulunursa, yargı yeri tarafından iptal edilir.¹⁰¹

İdari yargıda iptal başvurusunda dikkate alınan hukuka uygunluk, yerindelik veya uyarlık, hakkaniyete uygunluk, akla uygunluk gibi gereklere karşın belediye itirazı (yakınması)'nda sadece "*hukuka uygunluk*" ölçütünün kullanılması öğretide oldukça eleştiri almaktadır. Zira öteki konularda hakkaniyet, yerindelik gibi ölçütler dikkate alınırken burada sadece hukuka uygunlukla yetinilmesi yargılama mantığında çelişkili bir durum olarak değerlendirilmektedir.¹⁰²

⁹⁹ Ya da diğer bir adıyla "*Kommunalbesvär*"

¹⁰⁰ Belediyenin Sosyal Hizmetler Kanunu (*socialtjänstlagen*)'ndan kaynaklanan işlerin ele alındığı sosyal işler kurulu (*sociálnämnd*)'nun kararlarına yönelik itirazları içeren dilekçe idare mahkemesine değil de 7 kişilik vilayet kurulu (*länsstyrelse*)na yollanır. Ehliyet, kolluk, pasaport ve ilin genel eşgüdüm planlaması ile ilgili işler burada kararlaştırılır. www.domstol.se

¹⁰¹ Lavin, 2000, 103

¹⁰² Nergelius, 2000, 743

İsveç hukuk öğretisinde ve uygulamasında objektif ve sübjektif dava bilinmemektedir. İsveç hukukundaki *förvaltningsbesvär* ile *laglighetsprövning* usulleri, Fransız idari yargısındaki *recourse de pleine juridiction* ve *recourse en annulation* usullerinden daha geniş anlaşılmalıdır.¹⁰³

Yargılama, yazılılık esasına dayanır. Yeni düzenlemeye göre taraflardan birinin istemesi ve bu istemin “açıkça gereksiz olmadığı” (*manifestly unnecessary*) durumlarda duruşma da yapılabilir. İdari yargı yerleri, AİHM içtihatlarını da artık sıkı biçimde dikkate almaktadır. Dolayısıyla sözlü duruşma istenmesi durumunda bu olanağın taraflara tanınması için esnek yaklaşılmaktadır. Dosyanın karar verme olgunluğuna getirilmesi görevi mahkemeye aittir. Ancak yargıcın aktif bir kendiliğinden araştırma yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle taraflar yargılamada daha etkin rol oynarlar.¹⁰⁴ İdare, istenmesi durumunda elindeki her türlü kanıt aracını mahkemeye sunmakla yükümlüdür. Ancak (yukarıda değinildiği gibi) devlet sırrı sayılan bilgi ve belgeler konusunda ayrıksı bir duruma mahkeme de saygı göstermektedir.

Duruşmalar genelde alenidir. Buna karşın çocukların psikiyatrik tedavilerine karar verilmesi gibi gizlilik kararı alınan durumlarda duruşmalar kapalı yapılabilir. Gerek görülmesi durumunda tanık dinleme, bilirkişiye başvurma ya da keşif yapma olanaklıdır. İdare mahkemesinin kararlarına karşı temyiz (istinaf) yolu açıktır.¹⁰⁵

İdare Mahkemeleri genelde bir meslekten ve üç de meslekten olmayan yargıçla karar verirler. Basit veya çok ivedi davalar sadece meslekten yargıç tarafından da karara bağlanabilmektedir.¹⁰⁶ Hukuksal olarak dillendirmek gerekirse aslında idari yargıç “hukuk yaratmak” için görevlendirilmiştir. Yazılı

¹⁰³ Matz, 2000, 689

¹⁰⁴ **Marcusson**, Lena (2000), “*Access to Justice in Field of Administrative Law: Sweden*”, **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd, s.732

¹⁰⁵ www.juradmin.eu/eurtour/eurtour_en.lasso?page=detail&countryid, (2005) Report for Sweden, s. 14 (Q.56)

¹⁰⁶ İstinaf Mahkemesinde 3 veya 4 yargıçla karara verilmekte, bazı davalar iki meslekten olmayan yargıcın katılımıyla karara bağlanabilmektedir.

yargılama geçerli olsa bile, geleneksel anlamda yetki, yansızlık ve adalet arama rolü ona bu olanak ve özgörevi vermektedir.¹⁰⁷

Mahkemeler usul kurallarına sıkı biçimde bağlıdırlar. Takdir yetkisi bu alanda göreceli olarak sınırlı sayılabilir. Yargıç dilekçedeki istemden ötesine kural olarak karar veremez. (İstisnaen bazı koşulların gerçekleşmesi ve sonucu bir başkasına zarar vermeyecek olan kararlar dilekçedeki istemden biraz öteye gidilebilmektedir *-reformatio in melius*). Bu ayrık durumun dışında kural olarak istemle bağlılık esastır.¹⁰⁸

Beri yandan yargıç, tarafların sunduğu argümanlarla sınırlı yargılama yapar; kendiliğinden olayın ayrıntılarını araştıramaz. İdari Yargılama Usulü Yasası'nın 8. maddesindeki anlatımla mahkeme "*davanın özelliklerinin gerektirdiği ölçüde*" bir araştırma yapar. Yargıcın araştırma ödevi davanın ve olguların niteliğine göre değişmektedir. Ne idarenin, ne de idare mahkemesinin ayrıntısıyla araştırma sorumluluğu olduğu söylenebilir. Bu nedenle başvuran kimse istemini, kanıt araçlarını ve iptal nedenlerini daha ilk başta dilekçede netleştirmelidir. Yine de ileriki aşamada yeni argümanlar sürmek için açık bir yasaklayıcı hüküm de doğrusu bulunmamaktadır. Mahkemeler bu konuda esnek davranmaktadır.¹⁰⁹

Hüküm taraflara yazılı olarak tebliğ edilir. Kararda ne kadar sürede ve hangi üst mahkemeye başvurulabileceği belirtilir. Hüküm genelde dosyada ileri sürülen savlar tek tek ele alınarak yazılır. Gerekçeli olarak karar verilir. Ancak istinaf başvurusunda mahkeme ilk derece mahkemesinin kararını onaylıyorsa kısa karar verilmekle yetinilir. Buna karşın Yüksek İdare Mahkemesi genelde "içtihat" ürettiğinden kararları ayrıntılı ve doyurucudur.¹¹⁰

¹⁰⁷ Nergelius, Joakim, (2000), "*Grounds of Substantive Review: Sweden*", **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd, s.744–745

¹⁰⁸ Andersson, 2000, 718

¹⁰⁹ Tabii denetimin konu ve türüne göre değişmektedir bu esneklik; "hukuksallık" denetimi yapılan belediye başvurusunda daha katı yaklaşım sergilenirken, akla uygunluk, yerindelik, uyarlık denetimi yapılan diğer konularda bu esneklik daha da artmaktadır.

¹¹⁰ İsveç'te Yüksek İdare Mahkemesi'nin içtihatları her yıl toplu olarak bir kitapta yayımlandığı gibi, internet ortamında da erişime açıktır. Ancak idare ve İdari İstinaf Mahkemesi'nin seçilmiş kararları (tarafların isimleri saklanarak) verilebilmektedir.

Yargıç iptale karar verebileceği gibi, doğru idari işlemin uyarlanmasına da karar verebilir.¹¹¹ Mahkemenin kararı verildiği andan geçerli olmak üzere ilerisi için hüküm ve sonuç doğurur. Ancak sosyal güvenlik yardımı veya vergi gibi konularda geçmişe etkili hüküm ve sonuç doğabilmektedir. Genelde mahkeme kararı sadece taraflar bakımından hüküm ifade eder. Önceki yargı kararları resmi olarak bağlayıcı değildir. Mahkeme yeni bir karar vermekte serbesttir. Keza Yüksek İdare Mahkemesi'nin de içtihatları bağlayıcı değildir fakat uygulamada genelde bunlara uyulmaktadır.¹¹²

5.3.6. Geçici Koruma Önlemleri

Förvaltningsprocesslagen'nda (28. m) idare mahkemesine, yapılan bir başvuru nedeniyle dava konusu işlemin, dava hakkında kesin karar verilinceye kadar haksız sonuçlar doğuracaksa yürütmesinin durdurulması yetkisi verilmektedir. Mahkeme aynı zamanda gerek gördüğü diğer önlemleri de alabilir. Bu karar istem üzerine verilebileceği gibi, -gerek görülürse-kendiliğinden de verilebilir. Yasa'da bunun dışında acil müdahale gerektiren durumlarda (örneğin çocuğun istismarını önlemek amacıyla korunmasının reddedildiği veya sosyal yardım kurulu'nun mali destek vermeyi reddettiği durumda geçici önlem olarak olumlu karar verme biçiminde) müdahale olanakları da yargıcın yetkisine verilmektedir. Yargı yeri yürütmenin durdurulması sonucuna bir bütün olarak bakar. Uyuşmalığa bakan yargıç, dava konusu idari kararın değişmesinin "muhtemel" olup olmadığını öncelikle değerlendirir. Davanın başarı şansı düşük görülüyorsa o takdirde y.d. olasılığı da düşüyor. Kararın yürütümü durumunda başvuranın bundan zarar görme olasılığının kaçınılmaz olması da diğer önemli bir gerektir. Zarar riski düşük olan durumlarda da y.d. verilebilir fakat ihtiyatlı yaklaşılır.¹¹³

Regeringsrätten (YİM), yürütmeyi durdurma konusunda esnekletirmeye yönelik içtihatlar geliştirmiştir. Örneğin bir dosyada RÅ 1990 ref. 82'de yakınmacı (bir vakıf) içkili bir yer işletmektedir. Vakfın faaliyetleri İl İdare Kurulu (*länsstyrelsen*) tarafından durdurulmuştur. Yakınmacı ilk derece mahkemesinden y.d istediği halde bu istemi uygun bulunmamıştır. Konu temyiz yoluyla YİM'ne geldiğinde mahkeme, bu kararın değişme olasılığının yüksek olduğunu dikkate alarak y.d. vermiştir. Mahkeme'ye göre y.d. kararı vermek

¹¹¹ Belediye itirazında (*Laglighetsprövning*) işlem hukuka aykırı bulunursa idari yargı yeri sadece iptale karar verebilir. Matz, 2000, 689

¹¹² [www.juradmin.eu/2005/-report for Sweden](http://www.juradmin.eu/2005/-report%20for%20Sweden), s.13

¹¹³ Nordback, Kenneth, (2000), "Interim Relief and Provisional Measures – Sweden", **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe**, Vol. XIII, European Public Law Center/ Esperia Publications Ltd: London, s. 746

tarafardan biri için oldukça önemli hale gelmişse o takdirde bu yönde bir değerlendirme yapılmalıdır. Davanın nasıl sonuçlandırılacağı tam olarak belirgin değilse o takdirde bu y.d. lehine yorumlanıp karar verilmelidir.¹¹⁴

Keza RÅ 1992 33 kararında da YİM bir sürücü belgesinin iptali ile ilgili davada telafisi imkânsız zarar doğma olasılığı olması ve davanın akıbetinin belirgin olmaması nedeniyle y.d. kararı vermiştir.¹¹⁵

Belediye yakınması (*Laglighetsprövning*) yönteminde de y.d. verilebilir. Kararın hukuka aykırılığının ve yürütümü durumunda özel ve genel kamusal menfaate zarar verme olasılığının “çok güçlü” olması gerekir.¹¹⁶ Zaten bu yöntem kişiyi tatmin etmek için değil, devletin yerel yönetimleri denetlemeyi olanaklı kılmak için getirilmiştir. Bu önlemler bir veya normal heyetteki sayıdan daha az sayıdaki yargıç tarafından kararlaştırılabilir. Geçici koruma önlemi hakkında karar veren yargıcın esas karara katılmasında bir sakınca görülmemektedir.¹¹⁷

Bir diğer esnek geçici koruma önlemi “erteleme” (*anstånd*)’dir. Vergi davalarında davanın sonuna kadar vergi borcunun ödenmesinin ertelenmesi kararı verilebilmektedir. Burada genelde y.d. için aranan sıkı koşullar aranmamaktadır.¹¹⁸

Ayrıca İsveç’de idari itiraz aşamasında da üst idari birim alt derece idaresinin yaptığı işlemle ilgili olarak geçici askıya alma kararı (*inhibition*) verebilmektedir. Böylece idare karşısında hakkı ya da özgürlüğü tehlikede görülen kişi hem yargı öncesi aşamada, hem de yargı aşamasında etkili biçimde korunmaya çalışılmaktadır.¹¹⁹

5.3.7. Yargılamanın Yenilenmesi (*Resning*) Başvurusu

Bir işleme veya karara karşı yasanın öngörülen süre içinde itiraz etmek gerekir. İtiraz edilmeden bir karar kesinleşmiş ve bu durum kamu düzeni ve kişi

¹¹⁴ Nordback, 2000, 751

¹¹⁵ Regeringsrätten årsbok 1990–1992.

¹¹⁶ **Lavin**, Rune, (1990), “*Civil and Administrative Procedure: The Differences and Their Explanation*”, Strömholm / Hemström (ed.), **Swedish National Reports to the XIII International Congress of Comparative Law**, s. 262

¹¹⁷ www.juradmin.eu/en/eurtour/eurtour_en.lasso?page=detail&countryid 2005, “Administrative Justice in Europe - Report for Italy”s.15 (Q.57)

¹¹⁸ Nergelius, 2000, 750 vd.

¹¹⁹ **Eklund**, Hans, (1998), **Inhibition**, om verkställighetsförbud M.M. I Judiciell Process, Inom Förvaltningsrätten och I Utsökningförfarandet, Uppsala: Iustus Förlag, s.335

güvenliği bakımından olumsuzluklara neden oluyorsa, o takdirde YİM'ne başvurularak süreaşımı nedeniyle kesinleşen bu işlem için temyize gitme olanağı verilmektedir. Bir tür yargılamanın yenilenmesi ya da olağanüstü temyiz başvurusu olan *resning* RF Bölüm 11, m.11'de temellerini bulur. *Resning* sadece zamanaşımı işlediği için kesinleşen idari işlemler için değil, aynı zamanda temyiz (itiraz) olanağı bulunmayan işlemler için de geçerlidir.¹²⁰ Amaç burada mümkün oldukça hukuksal güvenliği enüst düzeyde sağlamak ve kişi özgürlüğüne aykırı olan durumları ayıklamaktır. İşlem kesinleşmeden önce maddi ve usulî bakımdan hukuka aykırılıkların olması, takdir yetkisinin yanlış kullanılması, yeni argümanların ortaya çıkmış olması durumunda yargılamanın yenilenerek işlemin denetimine olanak tanınır.¹²¹ YİM *resning* kararı verdiği kural olarak dosyayı ilk derece mahkemesine yollar. Ancak başvurudaki dosyada hukuka aykırılığa neden olan hata maddi ve apaçık anlaşılır türden ise istem hakkında kendisi de karar verebilir.¹²²

6. İdarenin Tazminat Sorumluluğu

İdarenin işlemlerine karşı itiraz olanağının olması kadar, ihmal ve kusurundan dolayı sorumlu tutulması da o denli önemli bir hukuki güvencedir. 1972 tarihli Tazminat Kanunu (*Skadeståndslag*, 1972:207)'nda idarenin sorumluluğu düzenlenir. İdarenin sorumluluğuna ilişkin tazminat talepleri (*ersättningsanspråk*) adli yargıda dile getirilebilir.

Zarara neden olan kamu görevlisini sorumlu tutmak çoğu zaman bireyler bakımından ikincil düzeyde kalmaktadır. İsveç hukukuna göre ancak bazı özel nedenlerle kişisel kusur sözkonusu edilebilir. Eylemin niteliği, kamu görevlisinin konumu, zarar görenin menfaati ve diğer nedenlere bakılır. Burada en önemli şey, daha güçlü durumda olan idarenin ihmal veya kusuruyla verdiği zarardan sorumlu tutulup tutulmayacağıdır. İsveç hukuku bu anlamda uzun erimli ve kapsamlı bir konuma getirir.

1972:207 sayılı yasaya göre idare bir kimseye çalışanları tarafından bir zarar vermesi durumunda sorumlu tutulur. Keza bir kimseye karşı işlenen suçtan dolayı verilen maddi- manevî zarardan da (öncelikle) idare sorumludur. Bu zararın bir kamu hizmetinin yerine getirilmesi nedeniyle doğmuş olması gerekir. İdarenin sorumlu olduğu kamu hizmetini yerine getirdiği esnada ihmal veya kasit sonucu zarar verici sonuç meydana gelmiş olmalıdır. Kamu hizmetinin

¹²⁰ Nordback, Kenneth, (2000), "Interim Relief and Provisional Measures", **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd, s.746

¹²¹ Regnemalm, 1991,251

¹²² Marcusson, 1995, 548

yürütümü sadece eylem içerikli olmaz, örneğin bir kimseyi atama, izin verme, sosyal yardım verme gibi işlem içerikli de olabilir. Kolluk müdahaleleri de buraya girer. Süre ve işlev bakımından kamusal yetkinin kullanıldığı durumların iyi saptanması gerekir. İdare, Genel İdari Usul Kanunu'ndaki bir sorumluluğunu yerine getirmediği zaman da sorumlu tutulabilir.

İdare sadece kendi organlarının kusurundan sorumlu değildir. Kamu yetkisinin kullanımı bir başka makama devredilmişse bu durumda bile idarenin sorumluluğu devam eder. Örneğin, merkezi idareden bağımsız olan İsveç Barolar Birliği bir mensubunun disiplin soruşturması sırasında ona zarar verir ise, bu takdirde devlet sorumlu tutulabilir. Keza bir belediye de, baca temizleme işi kendisine verilmiş olan özel bir şirketin vereceği zarardan sorumlu tutulabilir.

Burada kamu görevlilerinin kasıt veya ihmallerinden dolayı “suçlu” bulunmaları gerekmemektedir. İdare aynı zamanda kümülatif ve faili meçhul ihmallerden de sorumlu tutulabilir.

Sorumluluk bakımından bazı ayrıcalıklı durumlara işaret etmek gerekir. Parlamentonun veya hükümetin yüksek yargı organlarının kararlarına karşı (bu kararlar sonradan geri alınsa veya değiştirilse bile) tazminat talep edilemez. Ancak hukuka aykırılığı apaçık olmasına karşın bu karar (itiraz/temyiz) başvurusunda ele alınmamış ise sorumluluk iddiasında bulunulabilir.

Keyfi bir şekilde ya da yasayı yanlış uygulayarak bir kimse özgürlüğünden alıkonulmuşsa o takdirde tazminat sorumluluğu doğar. 1974 tarihli Haksız Biçimde Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmadan Dolayı Tazminat Kanunu (1974:515 *Act concerning Damages for the Restriction of Liberty*) tazminata karar vermek için bir kimseyi haksız yere özgürlüğünden yoksun bırakan görevlinin “suçlu” bulunması gerekmez. Özgürlükten yoksun kalma bir “güvencesizlik” oluşturmuşsa, bu yeterlidir. Bu durumda başvurunun Adalet Şansölyesi'ne yapılması gerekir. 100.000 SEK'e kadar olan tazminat taleplerinin Adalet Şansölyesi karar vermekte, daha büyük talepler ise hükümete iletilebilmektedir.¹²³

7. Yaygın Anayasallık Denetimi

İsveç'te yasaların anayasaya uygunluğunu denetleyen ayrı bir anayasa yargısı (*författningsdomstol*) bulunmamaktadır. Buna karşın bir normun olaya uygulandığı sırada anayasaya aykırılık (*författningsstridig*) görülüyorsa bunu uygulamama şeklinde gerçekleşen bir somut norm denetimi (*concrete control of norms*) yapılabilmektedir.¹²⁴

¹²³ Regnemalm, 1991, 262

¹²⁴ Petersson, Beyme, Karvonen, Nedelmann, Smith; 1999, 75

Önemli bazı yasalar çıkarılacağı zaman taslak halindeki metinler anayasaya uygunluk bakımından bir ön-denetime tabi tutabilmektedir. Bunu yetkili birimler yapar. Örneğin Yüksek Mahkeme ve Yüksek İdare Mahkemesi'nden gelen üç üye ile çalışan bağımsız Hukuk (Yasama) Konseyi (*lagrådet*) böyle bir yetki ile donatılmıştır. Bu Konsey, taslakların genel olarak hukuk düzeniyle iç tutarlılığı ve dış tutarlılığını değerlendirir.¹²⁵ Keza bakanlar kurulundan gelen yasa tasarıları parlamentonun Anayasa Komisyonu'nda enikonu tartışılır. Ombudsman, Sayıştay, Adalet Şansölyesi gibi birimler de kendi görev alanları ile ilgili tasarılar hakkında görüş belirtirler.

Bir norm somut bir olaya uygulanacağı sırada eğer üst normla çatışma sözkonusu ise bu kez alt norm ihmal edilebilir.¹²⁶ İsveç'te bu, "normu test etme hakkı ve yetkisi" olarak tanınmaktadır. Bu hak normu uygulamakla görevli kamu otoritesine verilmiştir. RF 11. bölüm, 14. maddeye göre bütün yargı kuruluşları ve kamu idareleri anayasayla ve üst normla çatışan bir kuralı uygulamayı reddetmekle yükümlüdür. Ancak bu aykırılığın "apaçık" olması gerekir. Böylece "halk egemenliği" ile "hukuksallık" bir ölçüde bağdaştırılarak çatışma yerine uzlaşma ortamı yaratılmak istenmektedir.¹²⁷ Halkın iradesini yansıtan ve bütün kamu gücüne yön veren Parlamento'nun yetkilerini hukuka uygun biçimde kullanması gerekmektedir. Yasama gücü ve yetkisi, kayıtsız ve bağımsız bir norm koyma tekeli demek değildir. Bu nedenle normlar hiyerarşisinde çatışma yaratacak apaçık aykırılıkları diğer kamusal otoritelerin de düzeltebilmesine imkân verilmektedir. Böylelikle erkler arasında baskın gelerek yaratılmaya çalışılabilecek olan "otoriter iklim" eğilimi törpülenip, hukuka uygunluğu gözetme yetkisi topluma yayılmaktadır.

Keza AİHS bakımından da aynı koşullar geçerlidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi anayasaya göre "yasa (*lag*)" konumundadır. Alt derecedeki bir norm AİHS'ne aykırı olduğu takdirde ihmal edilebilir. Çatışan norm bir vakaya özgü olarak iptal edilmiş sayılır fakat yürürlükte kalmaya devam eder.¹²⁸

¹²⁵ Frändberg, Åke, (1998), "Interpretation of Statutes –the Use and Weight of travaux préparatoires in Sweden", **Anglo - Swedish Studies in Law** (ed. Mads Andenas and Nils Jareborg), Uppsala: Iustus Förlag, s.209

¹²⁶ Bir norm üst normla ve nihayet anayasa ile çatışıyorsa o normu uygulama sorumluluğunda olan kamu gücü (yargıç ya da idari otorite) sırf o davaya (ya da dosyaya) özgü olmak üzere normu uygulamayı reddedebilir.

¹²⁷ Regnemalm, 1991, 148

¹²⁸ Son yıllarda anayasa mahkemesi benzeri bir yapının olmayışı öğretilerde eleştirilmekte ve böyle bir kurumun zaman yitirilmeden kurulması istenmektedir. Ancak sorun sadece bununla sınırlı kalmamakta, anayasanın

8. Yargı Kararlarının Uygulanması

İsveç hukukunda idare mahkemesi kararlarının genel mahkeme kararları gibi yürütülüp yürütülmeyeceği konusu uzun süre çözümsüz kalmakla birlikte, 1990'larda Yüksek Mahkeme'nin idari yargı kararlarının genel mahkeme kararları gibi uygulanabileceği yönündeki içtihadıyla aydınlığa kavuşabilmiştir. İdari yargı kararları hem idareye, hem de kişilere karşı icra edilebilir olarak görülmektedir. Öğretide, icra önlemlerinin özellikle idareye karşı alınması gerektiği, kişilerin zaten gönüllü olarak kararlara uydukları ileri sürülmüştür. 1990'larda ekonomideki kötüye gidiş dönemlerinde bazı belediyeler idari yargı kararlarını uygulamaya yanaşmamışlardır. Böyle bir direnci aşabilmek için zorla uygulama önlemleri geliştirilmiştir. İçtihatlara bakılırsa, özellikle idare mahkemesi kararı kişisel bakım (tedavi) ve tazminata ilişkin olduğu durumlarda zorla uygulamaya gerek görülmektedir. Tazminat kararlarında örneğin, belediyenin bazı mallarını haczetme olanağı verilebilmektedir. Tazminat veya belli bir önlem kararının yerine getirilmesi istendiğinde hüküm fıkrasına "uygulama emri" (*fullgörelsedomar*) eklenmektedir. Yüksek Mahkeme'nin genel yaklaşımı, idari yargı kararlarının yerel yönetimleri ilgilendirdiği durumlarda icra yoluyla uygulamanın yapılacağı yönündedir. Fakat yargı kararı genel yönetim (devlet) ile ilgili olduğunda durum ne olacak? Bu konuda henüz net bir yanıt bulunmamaktadır. Bazı genel idare birimleri ile ilgili kararlarda şayet bu yönetimin devlet malları dışında ayrıca özel malları varsa, kararın bu idareye karşı da icra yoluyla uygulanabileceğinin kabulü gerekir. Örneğin Sosyal Sigorta Fonu'nda olduğu gibi.¹²⁹

İsveç hukukunda kamusal yetkinin kullanımı ile ilgili pek çok yasada yükümlülük içeren yargısal kararların uygulanması (*verkställa en dom*)'na yönelik özel düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin para cezası (*viten*), uygulamanın yönlendirilmesi (uygulamaya yardımcı olma – *handräckning*), masraf ve cezaları içeren kişisel sorumlulukla uygulamayı sağlama (*böter*) bunların başlıcalarıdır. Bunun yanı sıra idari para cezaları ve adli para cezaları karara uyulması için bireylere uygulanabilen yaptırım türlerinden bazılarıdır. Buna karşın uygulamaya yardımcı olma ve kişisel sorumlulukla uygulamayı sağlama idareye yönelik araçlardır.¹³⁰

topyekün değiştirilerek yeni koşullara uyarlanması gerektiği de sık sık dile getirilmektedir. Bkz. **Cameron**, Iain, (2008), "*Damages for Violations of ECHR Rights: the Swedish Example*", **Swedish Studies in European law** (Rd. Nils Wahl and Per Cramér), USA: Hart Publishing, s.99

¹²⁹ **Lavin**, Rune (2000), "*Administrative Law and Procedure*", Bogdan, Michael (Ed.) **Swedish Law, in the Millennium**, Norstedts Juridik, s. 107-108

¹³⁰ Lavin, 2000, 107

Bazı idari yargı kararları, İcra Dairesi (*Kronofogdemyndigheten*) aracılığıyla icra edilmektedir.¹³¹

SONUÇ

Bütün dünyanın esin kaynağı olan Ombudsmanlığa sahip İsveç'te demokrasi, dayanışma, eşitlik ve hak bilinci yaklaşımıyla bakıldığında anayasa ve idare hukuku gerçekten de diğer ülke uygulamalarına oranla ilginç örneklerle doludur.

İsveç yönetim düzeni halk egemenliğine dayanır. Devlet organları arasında erkler ayrılığı yerine “işlevler ayrılığı ve işbölümü” öne çıkmaktadır.

Demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi kavramlar platonik anayasal formüller olmanın ötesinde, toplum tabanına yayılan hak ve özgürlük bilinciyle yaşayan ve yaşatılan organik tasarımlar olarak görülmektedir. İsveç toplumu örgütlenme, eşitlik ve hak arama gibi anayasal değerlerin işlevselleştirildiği hukuksal kurumların yaygınlığıyla dikkatleri çeker.

Sosyal refah devleti olmanın verdiği toplumsal sorumluluğun yükü merkezi idare ve yerel yönetimler arasında paylaştırılmıştır. Devletin merkez yönetimi hantal bir bürokratik makineden öte, genel bir eşgüdüm ve denge merkezi olarak çalışırken; toplumun genel/yerel ve ortak ihtiyaçları daha çok mahalli idareler tarafından karşılanmaktadır.

Halk, demokratik temsil hakkını sadece seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullanmakla kalmayıp, yerel düzeyde de pek çok karar mekanizmasına katılarak idarenin nabzını elinde tutmaktadır.

Şeffaf yönetim anlayışı gereğince kamu gücü ayrıcalıkları gizlilik ve yasaklara sığınma bahanesi olarak kullanılmamaktadır. Demokratik bir idarenin bireyler karşısında “emreden”den çok, saygı ve sorumlulukla “hizmet eden” konumunda bulunmasıyla, açık ve hesap verebilir olmasıyla meşruluğunu pekiştireceği kabul edildiğinden, İsveç toplumu şeffaflığa önem vermektedir.

Üç katmanlı idari yargı denetimi idarenin hukuka ve akla uygun biçimde faaliyette bulunmasını sağlamaktadır. Evrensel ve anayasal düzeyli normlarla güvencelenen hak ve özgürlükleri yargı yeri tarafından korunurken idari yargıca önemli hukuksal olanaklar verilmiştir. İdari yargıç gerektiğinde ivedi koruma önlemlerine başvurabileceği gibi bunun yanında, önündeki

¹³¹ Sayıları 10'u bulan icra dairesi (*exekutionsväsendet*) 2006 yılında birleştirilerek tek bir ulusal icra dairesine dönüştürülmüştür. Bkz. www.skatteverket.se
Yargı kararlarının uygulanması hakkında daha ayrıntılı bilgiler için bkz. **Jacobsson**, Ulla, (1994), “*Enforcement*”, **Swedish Law a survey**, Stockholm: Juristförlaget, s.556 vd.

uyuşmazlığa uygulayacağı kuralın hiyerarşik üst norma (açıkça) aykırı olduğu kanaatine varırsa onu ihmal etme (ihmal suretiyle iptal) yetkisine de sahiptir.

KAYNAKÇA

Bramstang, Nils (1989), “*The Legal System of Sweden*”, **Modern Legal Systems Cyclopedia**, (Gen. Ed. Kenneth Robert Redden), New York: William S. Hein & CO Law Publishing, 4.200.10.

Bull, Thomas, (1999), “*Constitutional Issues in Sweden*” 5 **European Public Law**, Kluwer **Law International**

Cameron, Iain, (1997), “*Sweden*”, **European Civil Liberties and the European Convention on Human Rights**, Netherlands: Kluwer International

Cameron, Iain, (2008), “*Damages for Violations of ECHR Rights: the Swedish Example*”, **Swedish Studies in European law** (Rd. Nils Wahl and Per Cramér), USA: Hart Publishing

Carlson, Laura, (2007), **Searching for Equality: Sex Discrimination, Parental Leave and the Swedish Model with Comparisons to EU, UK, and US Law**, Uppsala: Iustus

Eklund, Hans, (1998), **Inhibition**, om verkställighetsförbud M.M. I Judiciell Process, Inom Förvaltningsrätten och I Utsökningförfarandet, Uppsala: Iustus Förlag

Eklund, Ronnie – **Sigeman**, Tore – **Carlson**, Laura (2008), **Swedish Labour and Employment Law**, Uppsala: Iustus Förlag

Frändberg, Åke, (1998), “*Interpretation of Statutes –the Use and Weight of travaux préparatoires in Sweden*”, **Anglo - Swedish Studies in Law** (ed. Mads Andenas and Nils Jareborg), Uppsala: Iustus Förlag

Gustafsson, Agne, (1983), **Local Government in Sweden**, Stockholm: Swedish Institute , s. 38 vd.; **Sören**, Häggroth, (1993), **Swedish Local Government**, Traditions and Reforms, Stockholm: Swedish Institute

http://www.sweden.se/templates/cs/FactSheet____16127.aspx

Jacobsson, Ulla, (1994), “*Enforcement*”, **Swedish Law a survey**, Stockholm: Juristförlaget

Jäkerskiöld, Stig (1988), “*Administrative Law*”, **An Introduction to Swedish Law** (Ed.By. Stig Strömholm), Stockholm:Norstedts

Lavin, Rune (2000), “*Administrative Law and Procedure*”, Bogdan, Michael (Ed.) **Swedish Law, in the Millennium**, Norstedts Juridik

Lavin, Rune, (1990), “*Civil and Administrative Procedure: The Differences and Their Explanation*”, Strömholm / Hemström (ed.), **Swedish National Reports to the XIII International Congress of Comparative Law**

Lerwall, Lotta, (2000), *“The Effectiveness of Administrative Justice: Sweden”*, **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd.

Lundin, Olle (1999), **Kommunal Revision**, Uppsala: Iustus Förlag

Marcusson, Lena (2000), *“Access to Justice in Field of Administrative Law: Sweden”*, **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd.

Marcusson, Lena, (1993), *“Freedom of the Press. Rights and Protection of Informants to the Press”*, **Modern Legal Issues, An Anglo-Swedish Perspective** (Ed. Ulf Göranson), Uppsala: Iustus Förlag

Marcusson, Lena, (1995), *“Administrative Procedure”*, **Swedish Law, a Survey**, Stockholm: Juristförlaget

Matz, Henrik, (2000), *“Foundations of The Right to Access to Justice”*, **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd.

Ministry of Justice, (2007), **The Right of Access to Official Documents in Sweden**, Stockholm

Nergelius, Joakim (2000), *“Sweden System of Judicial Protection”*, **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd.

Nergelius, Joakim, (2000), *“Constitutional Law”*, **Swedish Law in the New Millennium**, (Ed. M. Bogdan), Stockholm: Norstedts Juridik

Nergelius, Joakim, (2000), *“Grounds of Substantive Review: Sweden”*, **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe (?)**, European Public Law Series Volume XIII, London: Esperia Publications Ltd.

Nordback, Kenneth, (2000), *“Interim Relief and Provisional Measures – Sweden”*, **Towards a Unified Judicial Protection of Citizens in Europe**, Vol. XIII, European Public Law Center/ Esperia Publications Ltd: London

Numhauser-Henning, Ann, (2000), *“Labour Law”*, in **Swedish Law in the New Millenium**, (Ed. Michael Bogdan), Stockholm, Norstedts Juridik

Nyman, Olle, (1976), *“Constitutional Law – Social Research and Jurisprudence”*, **Acta Universitatis Upsaliensis 500 Years**, Uppsala: Faculty of Law

Österdahl, Inger, (1998), *“EU Law and Swedish Law on Public Access to Documents – Potential Contrasts”*, **Anglo - Swedish Studies in Law** (ed. Mads Andenas and Nils Jareborg), Uppsala: Iustus Förlag

Petersson, Olof – **Beyme**, Klaus von – **Karvonen**, Lauri – **Nedelmann**, Birgitta – **Smith**, Eivind (1999), **Democracy the Swedish Way**, Stockholm: SNS Förlag

- Petersson, Olof**, (1994), **Swedish Government and Politics**, Stockholm: Fritzes
- Regeringskansliet**, (2007), **Public Access to Information and Secrecy with Swedish Authorities**
- Regeringsrätten årsbok 1990–1992**.
- Regnemalm, Hans**, (1991), **Administrative Justice in Sweden**, Stockholm: Juristförlaget
- Rustand, Håkan**, (2007), **The Chancellor of Justice in Sweden – a brief presentation**, Stockholm:JK
- Seipel, Peter**, (2001), “*Sweden*”, **Nordic Data Protection** (Blume, Peter – Saarenpää, Ahti – Schartum, Dag Wiese – Seipel, Peter), Uppsala: Iustus Förlag
- Sterzel, Fredrik** (1995), “*Public Administration*”, (Offprint) **Swedish Law a survey**, Stockholm: Juristförlaget
- Swedish Institute**, (2007), **The Swedish System of Government**, www.sweden.se
- Vogel, Hans-Henrich**, (2000), “*Sources of Swedish Law*”, **Swedish Law in the New Millennium**, (By. M. Bogdan), Stockholm: Norstedts Juridik
- Wennström, Bo**, (1996), **The Lawyer and Language**, Uppsala: Iustus Förlag
- Wennström, Bo**, (2005), “*From Person to Party – the Fundamental Problem of Social Private Law*”, **What Is Scandinavian Law? Social Private Law**, Stockholm: University of Stockholm Publishing
- Wollmann, Hellmut**, (2005) “*Country Report Sweden*”, **Comparing Local Governments in England, Sweden, France and Germany: Between continuity and change, divergence and convergence**, www.wuestenrot-stiftung.de/download/local-government s.260 vd. erişim tarihi 12.09.2008
- www.do.se erişim tarihi 11.10.2008
- www.domstol.se
- www.homo.se
- www.juradmin.eu/2005/-report for Sweden
- www.juradmin.eu/en/eurtour/eurtour_en.lasso?page=detail&countryid 2005, “*Administrative Justice in Europe - Report for Italy*”s.15 (Q.57)
- www.juradmin.eu/eurtour/eurtour_en.lasso?page=detail&countryid, (2005) Report for Sweden, s. 14 (Q.56)
- www.regeringskansliet.se erişim tarihi 15.04.2010
- www.skatteverket.se
- www.sweden.se “*The Swedish System of Government*”, erişim tarihi 10.10.2008